

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 33
41/2018
6. október 2018

Cena 0,50 €

Ludo Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

TRUMP PREHLBUJE VRÁSKY
VÝROBCOM AUTOMOBILOV
Strana 2.

HOKEJISTI ZAHRALI
ŠTÁTNY ZNAK DO AUTU
Strana 4.

ŠTEFAN DLUGOLINSKÝ
ZOSTÁVA KAMERE VERNÝ
Strana 6.

DRUKOS, BMG, HORIZONT
A ICH SÚDNIČKOVÉ SUDIČKY
Strana 7.

STAVITEĽ DUŠAN JURKOVIČ
A JEHO ARCHA ARCHITEKTÚRY
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

V ostatnom čase sa na verejnosti čoraz viac hovorí o homosexualite. Často je vnímaná ako moderný fenomén či výstrednosť súčasnosti, tento jav však preukázateľne sprevádzal ľudstvo už od staroveku.

O homosexualite sa zmieňuje napríklad Platónov spis *Symposium*, datovaný do štvrtého storočia pred našim letopočtom, kde tvorca mnohých antických komédií Aristofanes tvrdí, že muži homosexuáli sú „... najlepšími z chlapcov a mládencov, pretože sú svojou prirodzenosťou najmužnejšími“. Celkom opačný názor na homosexualitu mal trebárs jedenásty rímsky cisár Domicián (vládol v rokoch 81 – 96), ktorý proti spolužitiu osôb rovnakého pohlavia intenzívne bojoval. Nazdával sa totiž, že milostné vzťahy medzi mužmi oslabujú jeho armádu, robia mužov zženštilými, a tým ohrozujú celú ríšu.

Rovnaký názor mal omnoho neskôr – v osemnástom storočí, aj britský historik Edward Gibbon, ktorý v diele *Úpadok a pád Rímskeho ríše* označil homosexualitu za jednu z dvadsiatich príčin rozvratu tejto državy. Gibbonove názory si tiež osvojili i viacerí súčasní spisovatelia a historici. Jedným z nich je Angličan Michael Grant (1914 – 2004), autor knihy *Pád rímskeho impéria*, ktorý v tomto spise poukazuje na to, že homosexuálna orientácia mnohých rímskych vojakov spôsobila pokles počtu narodených detí, ako aj oslabenie bojových schopností Rimanov.

U nás sa homosexualita v minulosti vnímala najmä ako úchylka. Dokonca ešte v učebnici *Psychiatrie* z roku 1977 od A. A. Portonova a D. D. Fedotova homosexualitu označujú ako „najčastejšiu formu perverzity“. V iných, novších psychiatrických príručkách, a to až do konca roka 1992, je homosexualita vedená len v súvislostiach s diagnózami F 66.0 (porucha sexuálneho dozrievania), F 66 (porucha osobnosti a správania) či F 66.1 (egodystonická, t. j. do seba zahľadená, sexuálna orientácia).

Až od prvého januára 1993 sa náklonnosť k osobám rovnakého pohlavia považuje za normálny jav a týmto dňom ju aj vyškrtli z Medzinárodnej klasifikácie chorôb. Stalo sa tak následkom nátlaku homosexuálov, ktorí sa pod nálepku boja za ľudské práva rozhodli povýšiť svoj spôsob života z úchylky na celkom prirodzenú záležitosť.

Pavol IČO

ISSN 0862-8823
41
9 770862 882007

Pred osemdesiatimi rokmi rozhodli v Mníchove o nás bez nás Štáty nemajú nepriateľov, iba záujmy

Ján ČERNÝ – Foto: archív SNN

„Štáty nemajú nepriateľov, štáty majú iba svoje záujmy,“ povedal svojho času Henry Kissinger, bývalý minister zahraničných vecí USA. Pravdaže, tento príznačný výrok vyslovil v inom čase a v inom priestore. Plne však platí aj pre medzinárodný diplomatický akt, ktorý sa odohral v bavorskom Mníchove tridsiateho septembra 1938.

Vtedajší politicky nevýrazný česko-slovenský prezident Edvard Beneš prijal Mnichovský diktát bez zjavného odporu, aj preto mu dodnes mnohí vlastenci vyčítajú vlastizradu. Naposledy Jan Urban, exponent Občianskeho fóra po roku 1989, v polemike o tomto akte na aktuálne.cz v článku *Mýtus o mnichovskej zrade spojencov* je klamstvo, ktorý uvádza konštatovaním: „Západné vlády totiž mohli zraadiť Československo, ale iba československý prezident, vláda a parlament mohli zraadiť, a zradili, vlast' a demokraciu

Winston Churchill krátko po podpise dohody seba vlastným spôsobom o Mníchove povedal: „Anglicko si mohlo vybrať medzi hanbou a vojnou. Zvolili sme hanbu, a napokon budeme mať aj tú vojnu.“

■ ZRADA ČI DIKTÁT?

Počas života súčasnej staršej generácie sa však vždy hovorilo o Mnichovskej zrade alebo o Mnichovskom diktáte. Nie je to z pohľadu histórie príliš zjednodušené pomenovanie? Slovenské národné noviny sa pýtali vedeckého tajomníka Matice slovenskej a historika PhDr. Pavla Mičianika, M. A., PhD. Jeho odpoveď znie: „Nie, pretože západné mocnosti, ktoré stáli pri zrode česko-slovenského štátu a garantovali jeho existenciu, namiesto podpory Česko-Slovenska proti agresii nacistického Nemecka vyvinuli silný politický tlak na prezidenta ČSR

Chvilke, ktoré vošli do dejín ako Mnichovský diktát alebo zrada a znamenali koniec prvej ČSR.

Beneša a jeho vládu, aby pred Hitlerom kapitulovali. Veľká Británia a Francúzsko sa za každú cenu chceli vyhnúť vojne s Nemeckom, preto sa usilovali Hitlerovu agresiu nasmerovať do strednej a východnej Európy. Na konferencii uskutočnenej v Mníchove 29. septembra 1938 sa Veľká Británia, Francúzsko, Nemecko a Taliansko dohodli, že ČSR odovzdá Nemeckej ríši pohraničné územia obývané sudetskými Nemcami. Česko-slovenská delegácia nebola na rokovanie vôbec pripustená. Potupne čakala v predsieni na mnichovský verdikt, ktorý si po prijatí rozhodnutia trpe vypočula a následne odcestovala do Prahy informovať o ňom vládu.“

Má ešte čo povedať súčasným medzinárodným vzťahom Mníchov 1938? Má nás inšpirovať, varovať, napomenúť? Zdá sa, že áno, zdôvod-

ňuje to historik Pavel Mičianik: „Žiadne politické ‚garancie‘ pre malé štáty nie sú večné a väčšinou platia len dovtedy, pokiaľ je to pre ‚garantujúce‘ mocnosti výhodné. Len čo dôjde ku krízovým situáciám, mocnosti pre zachovanie svojej bezpečnosti bez váhania obeťujú malé štáty, ktorým predtým sľubovali mier, bezpečnosť a prosperitu. Príznačné sú slová britského premiéra Nevilla Chamberlaina, ktorý v septembri 1938 vyhlásil, že Británia nepôjde do vojny ‚kvôli rozporu v ďalekej krajine, o ktorej ľudie nič nevieme.‘“

Aký má potom v podobných situáciách význam ukotvenie štátu v medzinárodných štruktúrach? Odpoveď je až priamočiaro logická: „Nikto si nedovolí napadnúť vojensky a ekonomicky silnú krajinu s početným obyvateľstvom a primeranou rozlohou.

Oveľa problematikejšie je ‚pevné ukotvenie v medzinárodných štruktúrach‘ pre menšie štáty, ktoré majú desať miliónov a menej obyvateľov.“

■ KOMBINÁCIA FAKTOROV

Historik Pavel Mičianik pre Slovenské národné noviny vysvetľuje, že „tam rozhoduje kombinácia diplomatických, hospodárskych a vojenských možností daného štátu. Prvá ČSR vybudovala jednu z najsilnejších a najlepšie vyzbrojených armád na svete. Česko-slovenská diplomacia sa v roku 1935 pokúsila garancie západných mocností posilniť aj zmluvou o vzájomnej pomoci so Sovietskym zväzom. Táto zmluva však na žiadosť Edvarda Beneša obsahovala klauzulu, že sovietska pomoc môže byť ČSR poskytnutá len v prípade, ak takúto pomoc poskytne Česko-Slovensku aj Francúzsko. Výsledkom bola Mnichovská dohoda, na ktorú Sovietsky zväz nebol prizvaný. Česko-slovenské záujmy nemal v Mníchove kto obhajovať a česko-slovenský štát tak bol fakticky odsúdený na zánik.“

Podľa Pavla Mičianika „osud prvej ČSR je exemplárny príklad toho, že ani štát zdanlivo ‚pevne ukotvený v medzinárodných štruktúrach‘ nesmie prestať každým smerom posilňovať a upevňovať svoje medzinárodné postavenie a svoju bezpečnosť“. To je asi to najdôležitejšie, čo nám hovorí udalosti pred osemdesiatimi rokmi v Mníchove.

3 OTÁZKY PRE:

Ing. Viktora SELEPA, starostu čoraz populárnejšej obce Hniezdne

Krajšie meno domovu sotva možno dať

• Nedávno ste figurovali ako jeden z hlavných organizátorov tatranského stretnutia Goral na góry. Ak prizmúrime oko, môžeme Hniezdne označiť za podtatranskú obec. Kedysi tu žilo najmä nemecké obyvateľstvo, nikdy však goralské. Čo vás viedlo k prevzatíu garancie nad týmto podujatím?

Sme spoluorganizátory tejto akcie spoločne s firmou BGV, s ktorou máme veľmi dobré vzťahy. Keďže majú na podnikanie v našej obci dobré podmienky a prosperujú, prizývajú nás na akcie, kde sa ich výrobky prezentujú. Je pravda, že nemeckých obyvateľov v Hniezdnom môžeme už porátať na jednej ruke, ale zato goralov (mužov i žien), čo sa tu priženili a povydávali, je dosť. Takže sa môžeme rátať aj ku goralom...

• Na Nestville Open Feste u vás pred pár dňami bolo vari všetko, čo v oblasti populárnej hudby a zábavy niečo na Slovensku i v Česku znamená. Nekomplikuje vám toto „hrmotné“ firemné zviditeľňovanie život?

Dokonca sme radi, že aj taký druh zábavy vo forme festivalov sa u nás robí. Vďaka spomínanej liehovarnickej firme a Nestville parku sa naša obec zviditeľňuje aj po stránke turizmu a kultúrno-spoločenského diania. Niektoré podujatia dokonca pripravujeme spoločne, takže nielenže vieme nájsť kompromis a dohodnúť sa, ale aj na spokojnosť oboch strán kooperujeme.

• Na inom mieste v týchto novinách známy televízny publicista a filmový dokumentarista Šte-

fan Dlugolinský spomína prestížnu cenu z festivalu na Kryme, ktorú v tomto roku získal za dokument o vašej obci pod názvom *Storočia v kameni*. Istotne vám to lichotí...

Pravdaže. Teší nás, že sme súčasťou takého úspešného projektu a navyše aj oceneného zahraničím. Popularizuje našu obec, posúva ju do popredia, zaznamenáva spomienky a zážitky ľudí, ktorí boli ochotní ich v dokumente vyrozprávať, a približuje našu dlhovekú a bohatú históriu. Je ukrytá nielen v kameni, ale aj v krásach prírody, v ľudoch a v celkovom potenciáli. Chceme však byť najmä modernou, dynamicky sa rozvíjajúcou obcou a kto po pár rokoch k nám zavíta, myslím si, že to na prvý pohľad aj zistí.

Zhovárал sa Emil SEMANCO
Foto: autor

V SNN 42/2018
SI PREČITATE

■ Spisovateľka a publicistka Gabriela ROTHMAYEROVÁ stále verí sile človečenstva
■ So Segedínom v Maďarsku spája Slovákov viac, ako by sa na prvý pohľad zdalo
■ Od vzniku najväčšej globálnej finančnej krízy moderného sveta uplynulo desať rokov

Trumpovo nebezpečné šermovanie hospodárskymi vyhrážkami Výrobcom automobilov sa prehľbujú vrásky

Róbert HÖLCZ – Foto: internet

Americký prezident Donald Trump zvíťazil vo voľbách preto, že sľúbil svojim voličom to, čo nemôžu terajší slovenskí prezidentskí kandidáti. Z budúcej pozície najsilnejšieho svetového politika totiž sľúbil obnoviť zanedbanú domácu infraštruktúru, zrušiť zdravotnú reformu predchádzajúceho prezidenta, vybudovať na hranici s Mexikom múr, pritlačiť na spojencov v NATO a zvýšiť vojenské príspevky na úroveň dvoch percent a prehodnotiť členstvo USA vo svetových politických a obchodných transatlantických organizáciách tak, aby viac vyhovovali záujmom amerických občanov.

Trumpovým konečným záujmom bolo zvýšiť domácu zamestnanosť v upadajúcom automobilovom a tiež v oceliarskom priemysle, posilniť postavenie amerických farmárov, znížiť firemné dane, prinútiť amerických investorov podnikat' doma a zdaňovať doma zisky, znížiť obrovskú zadlženosť americkej ekonomiky, čo by v konečnom dôsledku posilnilo pozíciu amerického dolára ako svetovej rezervnej meny. Všetky sľuby zatiaľ nesplnil, viaceré áno. Dnes jeho politiku sprevádzajú politické a ekonomické vyhrážky proti globálnym ekonomikám, akými sú najmä Čína, Rusko a EÚ.

vaní protekcionizmu a obmedzovaní liberálneho obchodu prostredníctvom uplatňovania vyšších dovozných colných sadzieb proti spomínaným ekono-

mikám, ale aj proti niektorým ďalším krajinám, s ktorými doteraz americká ekonomika mala nadštandardné hospodárske vzťahy, akými sú Kanada,

Mexiko a tiež Turecko. Cieľom je oslabiť ich podiel v globálnej ekonomike, keďže podľa Trumpovho vyjadrenia manipulujú s výmennými kurzami tak, aby došlo k ich oslabovaniu. Navyše za podpory domácich vlád predávajú na americkom kontinente svoje produkty lacno, čo má dosah na obrovský deficit americkej obchodnej bilancie.

Trump sa lete v Helsinkách stretol s ruským prezidentom Vladimirom Putinom, aby zmiernil terajšie napäté obchodné vzťahy s RF, čo sa však nestalo. Práve naopak. Americký prezident vyhlásil nové sankcie, ktoré sa okrem tovarov a služieb majú dotknúť aj ruských bankových a devízových operácií s následným dosahom na pokles výmenného kurzu rubľa voči doláru, a teda aj pokles ruskej ekonomiky. Politické sankcie sa okrem Ruska uplatnili aj proti Turecku, dôležitému americkému spojencovi v NATO, a tiež proti mnohým ďalším exportérom ocele a hliníka.

Terajšia situácia v Turecku má vplyv na výrazný pokles tureckej líry voči doláru, čo ovplyvňuje nielen turecký, ale aj eurozónový bankový sektor. Inflácia už prekročila hranicu pätnástich percent, a tak sa právom očakáva rast úrokov od tureckej centrálnej banky.

Najnovšie sa americký prezident vyhráža tým, že USA vystúpi zo Svetovej obchodnej organizácie (WTO), ktorej

členskú základňu tvorí stošesťdesiatštyri štátov. Trump kalkuluje s tým, že USA potrebujú WTO menej, ako WTO potrebujú Spojené štáty, ktoré naďalej ostávajú najsilnejšou ekonomikou sveta. V konečnom dôsledku by odchod USA ohrozil doterajší fungujúci medzinárodný systém, ktorý napokon aj sám po druhej svetovej vojne budovali.

■ AUTÁ S OTÁZNIKMI

Po stretnutí so šéfom Európskej komisie Jeanom-Claudom Junckerom sa zdalo, že ohlasované zvyšovanie cla na dovoz európskych áut na americký kontinent sa napokon neuskutoční. Nestalo sa. Doteraz sa v USA platilo na dovoz európskych áut clo vo výške 2,5 percenta, zatiaľ čo pri dovoze amerických áut do Európy bolo clo desať percent. V prípade, že americký prezident zavedie 25-percentné clo na každé dovezené auto z Európskej únie, to bude pre exportérov viac ako rozpočtový škrt. Z celkového objemu dvadsaťtri miliónov áut vyrobených v EÚ predstavuje export do USA 1,2 milióna áut ročne, pričom americký export predstavuje len dvesto-päťdesiat tisíc automobilov. Obmedzenie exportu bude pre európsku ekonomiku znamenať stratu niekoľko sto miliónov eur, pričom sa nevylučuje ani znižovanie stavu zamestnancov v automobilovom sektore.

Premiér má pocit, že to niektorí s kandidatúrou na prezidenta nemyslia vážne Premiér Pellegrini sa za prezidenta nechystá

Štefan ZLATOŠ – Karikatura: Ľubomír KOTRHA

Tlačová beseda po skončení rokovania vlády bola minulý týždeň pomerne netradičná. Už vopred premiér Peter Pellegrini avizoval niektoré zásadné vyhlásenia, ktoré presahovali bežný rámec informácií po rokovanom dni vlády.

Premiér Peter Pellegrini nemieni kandidovať na post prezidenta v budúročných voľbách. Svoje rozhodnutie nezmení. Chce dokončiť volebné obdobie ako predseda vlády. Najlepším prezidentom by podľa neho bol minister zahraničia Miroslav Lajčák.

„Ja vidím, čo sa z pozície predsedu vlády dá urobiť. Prezident môže chodiť, usmievať sa, podpisovať, klásť vence... Ale reálne nemôže zmeniť zákon, dať peniaze, reálne nemôže ministrom prikázať, aby niečo urobil,“ povedal premiér. Zároveň zdôraznil, že pozícia prezidenta je na Slovensku reprezentatívna a práve preto by sa

na ňu najlepšie hodil minister zahraničných vecí a európskych záležitostí Miroslav Lajčák. Ten však opakovane pravdepodobnosť svojej kandidatúry vylúčil s tým, že chce naďalej naplno pracovať v oblasti medzinárodných vzťahov.

■ POL ROKA V ÚRADE

Predseda vlády tiež zhodnotil šesť mesiacov pôsobenia vo svojej funkcii, do ktorej sa dostal po odstúpení Roberta Fica. Tri základné priority – upokojenie spoločenskej situácie, napravenie medzinárodného obrazu Slovenska v zahraničí a budovanie priateľského štátu sa

podľa neho darí naplňovať. „Netvrdím, že sa nám za šesť mesiacov podarilo odstrániť všetky problémy, ktoré našu krajinu ťažia, ale dúfam, že nikto nemôže sponchyňovať našu snahu,“ povedal. Slovensko podľa neho zažíva najlepšie obdobie od začiatku svojej existencie. Byť premiérom bez toho, aby bol aj predsedom strany, je podľa Petra Pellegriniho niekedy skôr výhoda.

■ SUDCOVSKÉ OTÁZNIKY

Na prvej jesennej schôdzi parlamentu bude hlavným bodom jej programu pokus o zmenu ústavného zákona o voľbe sud-

cov Ústavného súdu Slovenskej republiky. Zmena Ústavy SR a s ňou súvisiace nové pravidlá výberu kandidátov na sudcov sú v druhom čítaní. Poslanci teda ešte môžu prichádzať so zmenami, ktoré by do noviel chceli zapracovať. Na zmenu ústavy treba aspoň deväťdesiat hlasov poslancov, teda ústavnú väčšinu. Koalícia tak bude potrebovať aj hlasy opozície. Smer-SD už avizoval návrh, ktorým by chcel ministrom navrhnuté zmeny ešte upraviť.

Spomínal možnosť, že by parlament volil priamo ústavných sudcov ústavnou väčšinou, a nie kandidátov ako v súčasnosti. Predseda Mosta – Híd a podpredseda parlamentu Béla Bugár však už povedal, že v poslaneckom klube Mosta – Híd takýto návrh neprejde.

Keďže v parlamentných laviciach sa priebežne dejú zmeny, pri konečnom návrhu zákona o voľbe ústavných sudcov v každom prípade rozhodne možná dohoda poslancov NR SR. Smer-SD bude pri zmenách pravidiel voľby ústavných sudcov rešpektovať rozhodnutie Národnej rady SR. To tiež už potvrdil predseda vlády Peter Pellegrini. Úvaha podpredsedu parlamentu Martina Giváča (Smer-SD) o zmene v zmysle, že sudcov priamo zvolí parlament a vylúči tak z rozhodovania prezidenta, bola podľa Pellegriniho namieste. „Tá úvaha bola správna, ale nenašla podporu. Preto sme pripravení rešpektovať rozhodnutie národnej rady,“ povedal na obsiahovom netradičnej tlačovej konferencii po skončení rokovania vlády.

VŠIMLI SME SI

Málokedy ma tak potešila pozvánka na podujatie ako tá od Občianskeho združenia Kaštieľ Moravany a Spolku architektov Slovenska, ktorá na nedeľu 23. septembra popoludní pozývala na výstavu Slovenská architektúra 1995 – 2015 a na prezretie expozície Cena Dušana Jurkoviča 2017.

Návrat do života v Moravanoch

Kaštieľ v Moravanoch sa po rokoch bezohľadnej deštrukcie zdvíha z ruín

Aj keď som fanúšik staviteľstva a jeho slohov, viac ako tieto tematické prehliadky doslova radosť vyvolávali ďalšie vety na skromnej kartičke s hnedým logom s charakteristickými „lastovičmi chvostmi“ a vročiením 1639, ktoré ponúkali aj možnosť prehliadky areálu kaštieľa a priľahlého parku v prvej etape obnovy a otvárali brány na rovnakú možnosť aj počas dvoch nasledujúcich vikendov, teda na posledné dni septembra a 5. – 7. októbra 2018.

Kto sa len „obtreľ“ o osudy tejto významnej Národnej kultúrnej pamiatky, zrejme prežíva rovnaké pozitívne pocity, lebo prvá lastovička síce ešte nerobí jar, ale v súvislosti s renesančným kaštieľom v Moravanoch je to tejto jesene skôr na podobnosť s fénixom a určite so svitaním na lepšie časy, veď sa už-zdalo, že aj táto pamätihodnosť je nenávratne stratená. Pamätihodnosť ani nie tak vo vzťahu k dávnej minulosti, ale k desaťročiam po roku 1959, keď kaštieľ disponovali do správy Zväzu slovenských výtvarných umelcov, ktorý tu každý rok organizoval umelecké sympóziá, výstavy, ponúkal možnosť tvorivých pobytov a bol aj akýmsi inšpiratívnym a vitalizujúcim zázemím pre výtvarných umelcov a architektov podobne ako pre spisovateľov kaštieľ v Budmericiach. To, čo nasledovalo po roku 2006, keď Fond výtvarných umení kaštieľ predal, je smutný príbeh slovenského „revolverového kapitalizmu“ až po rozhodnutí pamiatkových orgánov kaštieľ, čo sa medzitým zmenil na ruinu obývanú bezdomovcami, vyvlastniť a nájsť preň nového majiteľa aj zmysluplnejšiu budúcnosť. Stalo sa. A tí, čo dbajú na slovenské kultúrne dedičstvo, to zrejme vnímajú s rovnakým povznesením, ak nie s eufóriou! Konečne...

Emil SEMANCO
Foto: autor

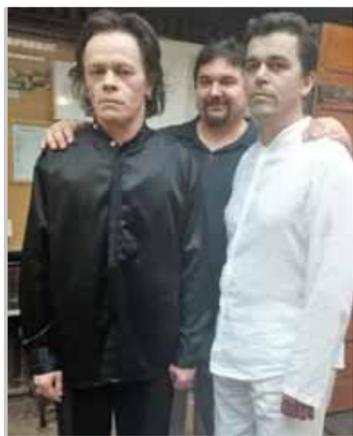
Dokončujú film o básnikovi a textárovi Jozefovi Urbanovi Pocta pre slovenského básnika

Nie nadarmo sa vraví, že doma býva málokto prorokom. Týka sa to aj básnika a textára Jozefa Urbana, ktorého poznajú milovníci poézie od Tatier k Dunaju a všetci ostatní ako autora hitu Voda, čo ma drží nad vodou. Hraný film, ktorý je voľne inšpirovaný životom a dielom tohto neveriteľne talentovaného spisovateľa, napokon pripravuje český režisér a producent Tomáš Magnusek. Cieľom je uviesť tento film do našich kín v apríli budúceho roka, keď si pripomenieme dvadsiate výročie tragickej havárie mladého básnika.

Nedá sa povedať, žeby sa na Jožu Urbana zabudlo. Boli natočené dva dokumenty o jeho živote, pričom jeden z nich – Radosť zo života, nedávno uviedla RTVS. O Urbanovi napísal obsiahlu monografiu Žúruvo nežne svoj aj Maroš M. Bančej a pred rokom vyšiel i reprezentatívny výber z Urbanovej poézie a textov pod názvom Život je frajer, ale ja som ešte väčší. Ale natočiť film inšpirovaný životom tohto básnika a do veľkej miery aj búrliváka, ostal ako nesplnené pranie veľkej skupiny jeho priateľov a obdivovateľov. Projektu sa napokon chopil básnik priateľ Ondrej Kalamár. S námetom obchádzal najprv slovenských filmových producentov, no po rozpačitých, ak nie priamo zamietavých odpovediach zamieril do susedných Čiech. A, čuduj sa svete, takmer hneď našiel odozvu. Téma zaujala českého herca, režiséra a producenta Tomáša Magnuseka, okrem iného tvorcu divácky úspešného filmu Bastardi, podľa ktorého bol neskôr nakrútený

aj televízny seriál. Ako doslova zázrakom sa našli zo súkromných

ČO INÍ NEPIŠU

R. ROTH ako Cháron, režisér T. MAGNUSEK a R. POMAJBO ako J. Urban

zdrojov aj financie na rozbeh filmu, a tak dielo „... nad vodou“ začalo dostávať konkrétnu podobu. Reži-

sér Tomáš Magnusek sa rozhodol pre dosť atypické herecké obsadenie, keď do hlavnej úlohy obsadil Romana Pomajba, ktorý si zahrá Jožu Urbana. Pre herca známeho skôr v humornejších polohách to bola určite výzva. Aj ďalšie herecké mená sú viac ako známe, keďže vo filme si zahrá charizmatičký Robo Roth, Andrea Kerestešová, za českú stranu známe mená ako Jan Kanyza či Martin Dejdar. Film „... nad vodou“ je teda pred poslednou klapkou. Potešiteľná pre slovenského diváka je informácia, že premiéra sa odohrá budúci rok na Slovensku, a to v apríli, keď si pripomenieme dvadsiate výročie tragickej smrti Jožu Urbana. Okrem toho prebehli úspešné rokovania s RTVS, takže na svoje si iste prídu aj televízni diváci. Pocta talentovanému básnikovi napokon vznikla spojeným úsilím slovenských a českých tvorcov, pričom na výsledok sú iste zvedaví diváci na oboch brehoch rieky Moravy.

Text a foto: Maroš M. BANČEJ

Dvadsať rokov po Mečiarovi

Roman MICHELKO

Pred dvadsiatimi rokmi v septembri 1998 Slovensko prežilo zásadné voľby. Hnutie za demokratické Slovensko (HZDS) ich síce vyhralo, ale nebolo schopné zostaviť vládu. V nasledujúcich rokoch 1998 až 2002, respektíve 2006, generáciu politikov, ktorí stáli pri vzniku samostatného Slovenska, vystriedali pri kormidle štátu prevažne pravicové koalície. Voľby v roku 1998 boli skutočne prelomové. Bol to jeden z prvých, bohužiaľ, úspešných pokusov, keď pomocou obrovských prostriedkov zo zahraničia a tiež aj zahraničného know-how prišla k moci politická garnitúra, ktorá zásadným spôsobom zmenila smer politického vývinu.

V rokoch 1994 – 1998 prešlo Slovensko komplikovaným obdobím. Bolo to obdobie, keď sa zásadným spôsobom transformoval náš politický, ale aj ekonomický systém. Vláduce HZDS sa spolu so svojimi koalíčnými partnermi – so Slovenskou národnou stranou (SNS)

a Združením robotníkov Slovenska (ZRS) – pokúsilo, nie celkom úspešne, vytvoriť domácu kapitálovú vrstvu. To sa logicky veľmi nepáčilo skupinám, ktoré východný blok brali ako svoju korisť. V období druhej Mečiarovej vlády sa nepodarilo za symbolickú sumu privatizovať strategické podniky, rovnako ako výpredaj národného bohatstva ani zdaloka nedosahoval rozmery, aké nastali v priebehu dvoch nasledujúcich Dzurindových vlád.

Vráťme sa však k obdobiu tesne pred septembrom 1998. Aj či najmä príčinou vtedajšej opozície bola naša spoločnosť extrémne polarizovaná. Toto obdobie však charakterizoval i masívny prísun prostriedkov na takzvanú občiansku spoločnosť. Len na takzvanú mobilizačnú kampaň vtedy išlo päťdesiat miliónov amerických dolárov. Tým sa naše voľby stali súčasťou veľkej geopolitickej hry, ktorej cieľ bol jasne určený. Naším politickým elitám bolo výslovne dané

najavo, že ich suverenita je jednoznačne limitovaná. Nakoniec, o absolútne neprípustnom a veľmi častom zasahovaní zahraničných diplomatov do našej politiky vydal vo svojich memoároch autentické svedectvo aj Ján Čarnogurský.

KOMENTÁR

Objektívne však treba priznať, že i Vladimír Mečiar a jeho garnitúra urobili viacero ťažkých politických chýb. Aj preto bola mobilizácia proti jeho vláde ľahšia. Kauzy ako zavlečenie Michala Kováča ml. do Rakúska alebo zbavenie Františka Gauliedera poslaneckého mandátu boli obrovskou nahrávkou opozícii na smeč. Týmto kauzami extrémne demonizovala Mečiara a vytvorila dojem, že Slovensko sa stáva diktatúrou, pričom práve oni sú povolani zachrániť našu spoločnosť.

Ako to nakoniec dopadlo, všetci vieme. Nástup širokej koalície – Slo-

venská demokratická koalícia (SDK), Strana demokratickej ľavice (SDL), Strana občianskeho porozumenia (SOP) a Strana maďarskej koalície (SMK) – prekonal aj tie najhoršie očakávania. Tento širokospektrálny zlepenec veľmi rýchlo začal plniť svoje politické zadanie. Napriek zákonu, ktorý zakazoval privatizáciu strategických podnikov, „podarená“ koalícia prišla na fintu, ako ho obísť. Strategické podniky sa privatizovali síce minoritne, teda zahraniční investori dostal len štyridsaťdeväť percent akcií, ale s manažérskou kontrolou. Takto Dzurindova vláda v podstate darovala rodinné striebro zahraničným investorom. Sprivatizované boli Slovenské telekomunikácie, SPP, všetky rozvodné podniky – distribučky elektriny VSE, SSE a ZSE, Transpetrol a mnohé ďalšie. Boli zavedené „regulačné“ poplatky u lekára, všetky sociálne výdavky sa začali „brutálne“ škrtiť. Zároveň sa zastavil diaľničný program, čo pociťujeme dodnes, keď ani po dvadsiatich rokoch nemáme diaľničné prepojenie Bratislavy s Košicami. K úplnému naplneniu diela skazy už chýbalo len splatenie vysokého školstva...

Vrchol cynizmu však nastal na sklonku prvej Dzuridovej vlády, keď odchádzajúca garnitúra v presvedčení, že po voľbách 2002 nemá šancu udržať si moc, prijala niekoľko desiatok

– takmer štyridsať – prosociálnych zákonov tešiac sa, aké nášlapné míny zanechá svojim nástupcom. Stalo sa však niečo, čo nikto nečakal. Príčinom Aliancie nového občana (ANO), novovytvorenej strany mediálneho magnáta Pavla Ruska, dzurindovská koalícia nečakane pokračovala ďalej. No a potom nastali orgie cynizmu. Nová koalícia v skrátanom legislatívnom konaní rušila všetky prosociálne zákony, ktoré prijala len pred niekoľkými mesiacmi. Priam kriminálne privatizovala Slovenské elektrárne za mikroskopický zlomok ich reálnej ceny a vyvrhnutím všetkého bolo protiústavné a retroaktívne prehodnocovanie invalidných dôchodkov, keď Ľudovít Kaník beznohým dôchodcom zbral ich invalidné dôchodky, čo mnohých doviedlo do neriešiteľných životných situácií.

Dnes, keď mediálny mainstream oslavuje dvadsiate výročie septembra 1998, sa cudne mlčí o arogancii, cynizme a asociálnosti garnitúry, ktorá vystriedala tú Mečiarovu. Selektívna pamäť prevažne väčšiny našej žurnalistickej obce spôsobuje, že na Slovensku v akýchsi pravidelných periódach uchopujú moc asociálni cynici, ktorých jediným cieľom je dostať sa k moci a slúžiť tým, ktorí ich sponzorujú. Slovensku v roku 2020 hrozí repríza roka 1998. Treba len dúfať, že sa tomu podarí zabrániť.

Vajatanie liberálnej kaviarne

Ľudovít ŠTEVKO

Vo vyšetrovaní vraždy novinára Jána Kuciaka a jeho priateľky urobila polícia, vyšetrovatelia a prokuratúra veľký skok: zadržali podozrivých zo spáchania tohto verejne známeho zločinu. Ostáva už len druhý krok – odhaliť motív, ktorý môže byť rovnako prekvapujúci ako samotná vražda. Opoziční politici sa vyjadrujú pochvalne o policii, ktorú donedávna chceli rozdupať. Na rade je prezident Kiska, ktorý podobne ako jeho adolescentná mládež v súčasnosti s liberálnymi médiami nevedel prísť na meno vláde, ministerstvu vnútra i policajnému prezidentovi, aby sa im hlboko ospravedlnil za to, že ich obhádzal hrubými osočovaniami, aby sa ospravedlnil aj národu za označenie Slovenska, že je mafiánsky štát. Ak to neurobí a spolu s ním aj Šeligova a Farskej pouličná kamarila, budú naveky príkladom neznášanlivosti,

politkej nevráživosti a rozdeľovania spoločnosti podľa dvojakeho ideologického metra.

Národná kriminálna agentúra (NAKA) urobila dobre svoju prácu napriek zložitosti prípadu, ktorý cez prizmu jedného kriminálneho činu

POZNÁMKA

chcela využiť bratislavská liberálna kaviareň na povelanie nepohodlivej vlády. Nepodarilo sa – bude musieť zmeniť taktiku politického boja. Niektoré špinavé výhonky tohto boja sa už črtajú v pokusoch o diskreditáciu politických protivníkov z koalíčných strán, najmä zo Smeru-SD a SNS. Roberta Fica vykresľujú ako pokračovateľa tzv. mečiarizmu a Andreja Danka ako človeka, ktorý sa mal údajne dopracovať k svojmu právnickému titulu nejakým pokútnym spô-

sobom. Neštítia sa pôsobiť na ľudí zákernými metódami ohľupovania, za aké by sa nemusel hanbiť ani známy šéf Hitlerovej propagandy. Pokiaľ ide o Dankov doktorský titul, zdá sa, že podvodníkov z liberálnych centrá a prisluhujúcich denníkov nijako neovplyvnili vyjadrenia advokátskej komory a dvoch renomovaných univerzít, ktoré celú záležitosť zahodili do mediálnej žumpy ako nepodložené účelové podozrenia. Honba na Danka pokračuje ďalej, chcú vidieť jeho rigoróznu prácu. To už nie je ani na smiech.

Táto nečistá priehľadná hra vynikne, ak porovnáme overené vysokoškolské vzdelanie predsedu NR SR s dosiaľ neovereným maturitným vysvedčením podpredsedníčky parlamentu. Lucia Ďuriš Nicholsonová doteraz nepovedala, aké má najvyššie vzdelanie, ani nepotvrdila vo svo-

jom životopise, či má aspoň maturitu. Liberálov však nezaujímá liberálka zo SAS, zaujíma ich Andrej Danko zo SNS, pretože sa medzi nimi šíria informácie, že by tento muž mohol kandidovať na prezidenta, a preto sa treba chytať aj slamky a rýpať vo všetkom, čo by mohlo oslabiť jeho pozíciu. Nuž, takáto je dočasne mienkotvorná mediálna scéna pôsobiaca na Slovensku ako extrémistická liberálna strana.

A keď už hovoríme o dvojakom metre pri posudzovaní politických a spoločenských javov, treba naliehať na Národnú kriminálnu ústredňu, aby takisto ako nezávisle postupovala pri vyšetrovaní vraždy novinára, postupovala aj pri vyšetrovaní podozrení z niekoľkonásobného podvodného konania hlavy štátu bez ohľadu na nesúhlasné sýčanie bratislavskej kaviarne a krik ulice. Lebo ruka zákona musí postihnúť každého, aj keď má vysoký úrad či výšku bankového konta. Len tak môže byť Slovensko demokratickou vlasťou slušných Slovákov, ale nie bľachiaceho stáda baranov, toho zmanipulovaného davu na ulici, nech by sa za týmto davom skrývali akékoľvek „revolučné“ heslá, „ušľachtilé“ záujmy či dobre investované peniaze.

SPOZA OPONY

Jeden septembrový deň boli v Bratislave dve významné podujatia, dve predstavovania kníh zaujímavých autorov. Vo Francúzskom kultúrnom inštitúte predstavoval čitateľom SNN známy diplomat a spisovateľ Miroslav Musil Skutočný príbeh grófa Mórica Beňovského a vo Vodárenskom múzeu pri Dunaji zasa Taliansky kultúrny inštitút uvádzal do života slovenský preklad knihy talianskeho novinára Sergia Tazzera Vlastenci alebo zradcovia o našich légiách v Taliansku. Výrečný je podtitul knihy: M. R. Štefánik e la Legione ceco-slovacca.

Niekdajší šéfredaktor ústrednej redakcie televízneho spravodajstva RAI v Ríme je dnes na čele dokumentačného strediska o prvej svetovej vojne – Centro di Documentazione Storica sulla Grande Guerra, teda Veľkej vojny v San Polo di Piave. Už to hovorí za veľa. Piava sa stala v posledných desaťročiach priam magickým magnetom pre dokumentaristov, spisovateľov a potomkov tých Slovákov, ktorí bojovali na jednej či druhej strane frontov

v severnom Taliansku. Aj počas tohto septembra smeroval na bojiská a k pamätníkom sedemnástich ofenzív na rieke Soča osobitný vlak. V júni sa konala slávnosť pri pamätníku príslušníkov všetkých národov v obci

Štefánik e la Legione ceco-slovacca z roku 2013 je mimoriadne veľkým rozšírením témy z pera talianskeho odborníka, ktorý využil mnoho pôvodných zdrojov. Kniha je napísaná z talianskeho pohľadu, to je na nej vzácné

ôsmych rokoch a o slovenskej snahe federalizovať Uhorsko, o kultúrnej vôli vzdorovať maďarizácii, teda odnárodneniu Slovákov v čase, keď uhorská vláda zakázala jedinou veľkou identifikačnú kultúrnu inštitúciu Maticu

je taliansky pohľad odlišný od doterajšieho čs. pohľadu alebo v čom tému rozšíruje. Prenáša nás okrem iného do atmosféry 24. mája 1918 na schodoch pomníka Vittoriano, vlastne Oltári vlasti v Ríme, kde bola prítomná celá vláda, diplomatický zbor a starosta hlavného mesta knieža Prospero Collona predniesol plamenný prejav, pričom čs. légiám za účasti Štefánika odovzdali bojovú zástavu. Ten tri dni predtým podpísal s talianskym predsedom vlády zmluvu o zriadení čs. vojska v Taliansku. Teda prvú zmluvu o zriadení vojska štátu, ktorý mal ešte len vzniknúť! Štefánik ju podpísal ako podpredseda Československej národnej rady – ČSNR, Francúzsko ČSNR uznalo 29. júna, Veľká Británia 9. augusta a USA 2. septembra. Taliansko bolo prvé a scéna slávnosti tvorí obálku knihy. A Sergio Tazzer nám objasňuje taliansky záujem a dôvody tohto prvenstva.

Knihu, ktorú preložil inžinier Ladislav Koudelka, DrSc., uviedol vydavateľ Pavol Kanis. Prečo ju vydal? Legendárny generál Naďovič mi povedal: „Lebo je to náš najlepší znalec Štefánika.“

Prečo treba čítať Taliana Sergia Tazzera

Dušan D. KERNÝ

Folina. Dlhé roky sme o tamojších udalostiach vedeli najmä z diela Američana Ernesta Hemingwaya, ktorý tam bol v rámci americkej jednotky. Už dávno sa však fady prelomili a o Piave a našich zo 71. trencianskeho pešieho pluku a 72. bratislavského pešieho pluku, kde bola prevaha Slovákov, popísali nemalo aj naši autori; Piava prestala byť tabu. Je to súčasť našich dejín.

Spomínam to preto, lebo slovenský preklad knihy Sergia Tazzera Banditi o eroi – M. R.

a cenné. Pripomína nám aj meno prvého talianskeho autora Eugenia Bucciola, ktorý vyniesol na svetlo božie, do verejnej známosti jestvovanie a úlohu česko-slovenských legionárov v Taliansku. Bolo potešujúce počuť Sergia Tazzera v Bratislave, ako hovorí o svojej motivácii napísať knihu o légiách a Štefánikovi ako o „grande personnage, grande figura europea“.

Už na prvej strane knihy hovorí Sergio o zdrojoch slovenského vlastenectva, o meru-

slovenskú. Predseda uhorskej vlády Koloman Tisza robil možné aj nemožné, aby asimiloval etnické menšiny, a maďarská povýšenosť sa stupňovala a prejavovala ako slepá a násilná. Spomína päťnástich mŕtvych pri streľbe v Černovej, Hlinku, ako aj obrovské vysťahovalectvo Slovákov. Na takomto základe hovorí potom o Štefánikovi a légiách. Je to podrobné, zaujímavé a podnetné čítanie knihy Taliana, čítanie portrétu Štefánika talianskymi očami. Vidíme, aj v čom

SEBAOBRAHA

V opisovaní najrôznejších spôsobov podvodov by sme zrejme mohli pokračovať donekonečna. Tentoraz začneme nákupom nábytku, o ktorom si myslíme, že na ňom ušetríme. Na podivné maniere istej zásielkovej spoločnosti poukázala najnovšie Slovenská obchodná inšpekcia.

Podvodníci sa nevzdávajú

„Slovenská obchodná inšpekcia eviduje v roku 2018 zvýšené množstvo spotrebiteľských podnetov smerujúcich proti spoločnosti HMC Slovakia, s. r. o., Starohorská 72, Banská Bystrica, ktorá vykonáva predaj nábytku prostredníctvom webovej stránky www.chyza.sk. Spotrebiteľia v podaniach poukazujú na nedodanie výrobu v lehote podľa obchodných podmienok predávajúceho a na nevrátenie finančnej čiastky po uplatnení si práva na odstúpenie od kúpnej zmluvy v zmysle zákona č. 102/2014 Z. z. o ochrane spotrebiteľa pri predaji tovaru alebo poskytovaní služieb na základe zmluvy uzavretej na diaľku alebo zmluvy uzavretej mimo prevádzkových priestorov predávajúceho. Preverovanie podnetov dosiaľ potvrdilo spotrebiteľmi namietané konanie predávajúceho a spoločnosti HMC Slovakia, s. r. o., bola príslušným inšpektorátom SOI v minulosti uložená sankcia za porušenie zákona.

V nadväznosti na vyššie uvedené a vzhľadom na intenzitu podnetov spotrebiteľov s poukazáním na to, že Slovenská obchodná inšpekcia nie je oprávnená vymáhať platby, odporúčame spotrebiteľom dôkladne zvážiť všetky spotrebiteľské rozhodnutia týkajúce sa zakúpenia produktov prostredníctvom vyššie uvedenej webovej stránky, najmä vykonania úhrady vopred.“ Takto na svojej internetovej adrese varujú spotrebiteľskú verejnosť obchodní inšpektori.

Ďalšie varovanie pochádza dokonca od Europolu. Medzinárodný policajný zbor upozorňuje motoristov, že nie vždy sa opláti pod rukou kupovať zdanlivo lacné palivo. Ono sa totiž napokon môže poriadne predražiť. Povedzme aj o hodnotu úplne zničeného motora alebo zhorením celého vozidla.

Do zadržania dvadsiatich piatich podozrivých a 2,2 milióna kilogramu paliva vyústila šesťmesačná spoločná policajná operácia zameraná na skupiny organizovaného zločinu, ktoré sa podieľali na podvode s pohonnými hmotami. Nezákonný obchod s palivami mohol spôsobiť poškodenie motorových vozidiel v krajinách EÚ a predstavoval riziko pre zdravie a bezpečnosť spotrebiteľov, pretože pašovaný tovar nespĺňa požadované európske normy. Podľa správy Europolu zločinci v snahe vyhnúť sa režimu spotrebných daní vytvorili zmes zemného plynu s ďalšími prímiesami na úpravu konečných fyzických vlastností paliva. Následkom toho bol konečný produkt, nezákonne predávaný na čiernom trhu, zvlášť atraktívny pre nižšiu cenu a zločincom umožnil dosiahnuť obrovské zisky.

Colné a policajné zásahy v snahe rozbiť nezákonnú schému obchodovania sa počas obdobia šiestich mesiacov uskutočňovali v celej Európe a skončili sa v júli. Europol pripomenul, že rozsiahla policajná operácia zahŕňala dvadsaťtri členských štátov únie vrátane Slovenska.

Ján ČERNÝ

Anton HRNKO: Vedenie hokejového zväzu urobilo novou symbolikou prešlap
Hokejisti zahrli štátny znak do autu

Ján ČERNÝ – Foto: internet, Kresba: Lubomír KOTRHA

Podpredseda Slovenskej národnej strany a poslanec parlamentu Anton HRNKO sa ohradil voči spôsobu, akým je na dresoch slovenských hokejistov zobrazený štátny znak. Urobil iba to, čo urobiť mal. Poukázal na hrubé porušenie zákona. Až sekundárnou skutočnosťou je, že došlo k zneváženiu štátnej symboliky. Rovnako reagovala aj Matica slovenská.

„Logo spĺňa všetky parametre paródie na slovenský štátny znak,“ vyhlásil Anton Hrnko, ktorý logo začal kritizovať ako prvý. Nepáči sa mu, že trojvršie nahradili tri hokejky, pretože „naše kopce nie sú hokejky“. Ministerstvo školstva pridalo konštatovanie, že „zo zmluvy o dotácii uznanému športu vyplýva, že Slovenský zväz ľadového hokeja ako prijímateľ peňazí je povinný zabezpečiť, aby pri reprezentačných podujatiach športovci a ich realizačné tímy nosili na dresoch oficiálne označenie štátnej príslušnosti Slovenskej republiky“. Pripomenulo, že pre toto označenie je prijateľný aj názov štátu v slovenčine alebo angličtine spolu so zobrazením štátneho znaku.

INTERVIEW

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky o štátnych symboloch Slovenskej republiky a ich používaní už v prvom paragrafe stanovuje, že „štátne symboly Slovenskej republiky, ktorými sú štátny znak, štátna vlajka, štátna pečať a štátna hymna, možno vyobrazovať, zhotovovať a používať len spôsobom ustanoveným týmto zákonom. Popritom však zákon pripúšťa, že „štátny znak používajú na svoje označenie fyzické a právnické osoby, ktoré reprezentujú Slovenskú republiku na oficiálnych medzinárodných podujatiach“. Zopakujme, že „spôsobom, ustanoveným zákonom“.

Slovenské národné noviny preto oslovili podpredsedu SNS Antona Hrnka.

• Štátna symbolika je veľmi vážna téma, málokto jej však u nás venuje pozornosť, a tak sa stalo, že aj v súčasnosti je jeden zo štátnych symbolov použitý

nie celkom adekvátne svojmu významu. Čo vás viedlo k tomu, aby ste „nahlas“ vyjadrili svoj protest?

Predovšetkým si musíme uvedomiť, že štátne a národné symboly sú niečo posvätné, čo si mnohí ľudia vážia ako hodnotu samú osebe. Veď pod štátnymi symbolmi bojovali a dodnes bojujú (samozrejme iným spôsobom) napríklad naši vojaci v boji za národnú slobodu. A mnohí z nich aj položili životy. Čo si bude ešte občan vážiť na tomto svete, ak sa mu budú zosmiešňovať národné a štátne symboly?!

• Viacerých občanov mrzí, že na Slovensku nie je rešpektovaný zákon o štátnom jazyku a zdá sa, jeden z dôsledkov je už i znevážovanie štátnych symbolov. Nie je najvyšší čas pristúpiť aj k výchovným represiam?

Vo všeobecnosti zákon, ktorý nemá represívnu časť na jeho vymáhanie, je bezzubý. Taký je aj

náš jazykový zákon, ktorý v svojej podstate je dobrý, ale jeho nedodržaním sa vlastne nikto nevystavuje problémom. A to je zlé. Ale že môže dôjsť k niečomu takému, ako je parodovanie štátneho znaku, to hádam nikto nepredpokladal. A vo všeobecnosti, niektorí ľudia sú už takí ohlupnutí, že v tom nevidia nič zlé. To strelci si do znaku vmontujú tri pištole, plavci tri diely bikín.... Kde skončíme s dehonestovaním nášho znaku?!

• Úcta k štátnym symbolom určite nie je nacionalizmus – vidíme to všade vo svete, pri vztyčovaní vlajky sa ľudia držia za srdce, pri hraní hymny vzdávajú poctu gestami i postojom, pri použití štátneho znaku sa všade veľmi prisne dbá na to, aby takýto krok nepodmieňoval úspešnosť či neúspešnosť komerčných aktivít. Iba u nás je zrazu pobúrenie nad tým, že čo vám vlastne prekáža...

O ČOM JE REČ

Jašíkove Kysuce, sviatok prózy, pomenovaný podľa spisovateľa Rudolfa Jašíka, pripravujú za osláviteľ polstoročia. Organizátorka podujatia, pracovníčka Okresnej knižnice, ma oslovila, či by som nenapísal do zborníka ako jeden z častých účastníkov nejakej spomienku či (podľa románu Jána Lenča) „Rozpamätávanie“. Podujatie Jašíkove Kysuce vzniklo pri príležitosti päťdesiateho výročia narodenia Rudolfa Jašíka. V Turzovke sa stretli v decembri 1969 mladí autori, z nich spomeniem Jaroslava Rezníka, Vinca Šikulu, Jána Pappa, a členovia literárnej skupiny stredoslovenských autorov APROPO, aby pamiatku kysuckého rodáka Jašíka zasvätili literárnej súťaži mladých autorov. Celoslovenský charakter však podujatie nadobudlo až o pár rokov neskôr: spomínam si na stretnutie mojich priateľov, vtedy mladých prozaikov Ľuboša Juríka, Drahoša Machalu – redaktorov týždenníka Nové slovo, a ja som zastupoval Zväz slovenských spisovateľov s vedúcim oddelenia kultúry Dr. Rudolfom Gerátom. Šéf kysuckej kultúry Rudko Gerát apeloval na nás, aby sme pomohli oživiť Jašíkovu Turzovku. Nebolo nás treba veľa presviedčať. Literárny

fond bol ochotný dotovať cenami literárnu súťaž mladých autorov, Nové slovo prisľúbilo víťaznej próze uverejniť a Zväz spisovateľov zabezpečil účasť renomovaných slovenských spisovateľov. Prvé veľké stretnutie spisovateľov prozaikov sa konalo v Turzovke

A vrchy neprišli...

Peter ŠTRELINGER

v roku 1979. Bol som nielen spoluorganizátorom, ale aj členom literárnej poroty. Zaujala nás najmä poviedka Petra Holku Strážnik noci, sugestívny príbeh horára Stopku, ktorá získala v súťaži prvú cenu. Peter Holka bol mladý novinárom na Kysuciach. Tie dni, čo sme strávili vtedy na Kysuciach, boli búrlivé. Seminár o próze, množstvo besied s čitateľmi, nechcelo sa nám vrátiť do Bratislavy. A tak sme presvedčili autora víťaznej poviedky, aby nás za hrdinom svojej prózy horárom Stopkom zaviedol osobne. Chceli sme sa presvedčiť, či je to skutočná, alebo len vymyslená postava. Horár býval v Dunajove. Keď sme sa na redakčnej volge

Nového slova vyštvierali k horárni, našli sme tam len horárovu ženu. Horár pol hodinu pred nami odišiel na kopačnice. Napadol čerstvý sneh a my sme sa v poltopánkach, ženy v lodičkách škriabali lesným chodníčkom. Pravdaže sme ho nenašli. Premočení do

nitky, zablatení po uši vydali sme sa potom do Žiliny za spisovateľom Jánom Lenčom. Toho sme zas presvedčili, aby nás zoznámil s niektorými postavami úspešného románu Rozpamätávanie. Kysuce a ich atmosféra boli neopakovateľné, dlho v nás doznievali.

Preskočím desať rokov, keď podujatie, venované pamiatke Rudolfa Jašíka, stalo sa festivalom. V roku 1988 (v rámci Jašíkových Kysúc) mala nakrútiť televízia program venovaný najväčším dielam slovenskej prózy. Dominantou literárneho večera malo byť vystúpenie národného umelca Vladimíra Mináča a Ladislava Balleka, autora románov Pomoc-

S takýmito „štátnymi znakmi“ chcú hokejisti reprezentovať svoju vlasť

Myslím si, že mnohí naši spoluobčania si ešte nezvykli, že máme svoj vlastný štát a že tento štát je hodnota, ktorá sama osebe prináša prospech svojim občanom. Veď keby to tak nebolo, tak by sme nemali také udalosti ako americká vojna za nezávislosť, národnoslobodzovací boj po celom svete atď. A všetky tieto udalosti sa diali pod symbolmi, ktoré sa potom stali štátnymi znakmi. Aj naši predkovia si veľa vytrpeli v boji za našu národnú slobodu, a preto im treba dať úctu aj v tom, že si ctíme symboly, pod ktorými bojovali.

• Nezišiel by sa do budúcnosti aspoň nejaký metodický pokyn, ako sa stavať k štátnym symbolom, kedy a ako ich používať? Samozrejme, upravuje to zákon, ale neznalosť zákona je u nás zjavne veľká.

Možno áno. Ale myslím si, že zákon o štátnych symboloch je dostatočne jasný, len ho treba našťudovať a držať sa jeho litery.

• Keď už sme pri tejto téme – ako vlastne vzniklo to naše trojvršie? Čo symbolizuje? A taktiež dvojkriž na ňom?

Pôvodne naše symboly vyplývajú z byzantského dvojkriža, ktorý reprezentoval svetskú suverenitu kresťanského panovníka danú od Boha. Jeho objavenie na našom území súviselo s byzantskou misiou sv. Cyrila a sv. Metoda. Pôvodne bol v heraldickej podobe len strieborný dvojkriž v červenom poli. Až v čase úpadku heraldiky sa „plávajúci“ dvojkriž umiestnil na trojvršie. Keďže v pôvodnom uhorskom erbovníctve sa dvojkriž stotožňoval s Nitrianskym kniežatstvom a neskôr s Horným Uhorskom, začali sa kopce vysvetľovať ako symbolické zobrazenie troch najvýznamnejších horstiev kniežatstva (Hornej zeme), ktorými boli Tatra, Matra a Fatra. Žiaľ, Matra je dnes v druhom štáte.

nik a Agáty, za ktoré autor získal štátne ceny. Pred domom kultúry v Čadci parkovali kamerové vozy, technici ťahali káble, v hlavnej sále režisérka pripravovala skúšku večerného programu. Len hlavný protagonistu programu chýbali. Mináč spolu s Ballekom cestovali spolu zväzovým autom a po ceste sa hojne častovali. Do Čadce dorazili dosť „naveneni“, keď ich zbadala režisérka, splasla rukami. Presvedčila „majstrov literatúry“, aby si šli do hotela aspoň na dve hodinky oddýchnuť. Šli. Ale nezmar Vladimír Mináč navštívil Laca Balleka s fľaštičkou aj v izbe, aby vraj nestratili kontinuitu...

Do Kultúrneho domu v Čadci prišla večer celá politická a kultúrna honorácia mesta a okresu. Národný umelec zvládol svoje vystúpenie s bravúrou. No mladšieho kolegu Laca Balleka už musela moderátorka podopierať. Na viaceré otázky od neho nedostala nijakú odpoveď. Až na tú poslednú, keď spisovateľovi Ballekovi pripomenula, že jeho otec pochádzal z Oravy: „Majstre, nechystáte sa náhodou napísať ďalší román z hôr?“ Ballek sa zapotácal a vraví: „Vrchy prídu!“ V sále sa ozval smiech. Našťastie, nebol to priamy prenos. Program sa však nikdy neodvysielal. A ani Ladislav Ballek nenapísal román zo slovenských vrchov.

Bude Ivan Korčok v zámorí aj veľvyslancom Európskej únie? Žalostný obraz prílišného sebavedomia

Štefan HARABIN – Ilustračné foto: internet

Ivan Korčok, ktorý sa stal novým veľvyslancom Slovenska v USA, bude vraj podľa jeho slov presadzovať v USA aj záujmy EÚ. Ako k tomu pán Korčok prišiel? Vo Washingtone (ako aj v mnohých iných štátoch sveta) je zriadená diplomatická misia EÚ. Na služby pána Korčoka v USA naozaj nie je EÚ odkázaná. Pracuje tam minimálne tridsať dobre vybraných, a pravdepodobne aj skúsenejších profesionálnych diplomatov z viacerých štátov EÚ i niekoľko desiatok ľudí ďalšieho personálu misie.

Je niečo iné spolupracovať s misiou EÚ v USA, ak je to nevyhnutné, ale je niečo úplne iné a závažnejšie, ak slovenský veľvyslanec v USA vyhlási, že bude aktívne obhajovať záujmy EÚ (na strane EÚ) vo vzťahu medzi USA a EÚ. Pripomeniem, že pán Korčok sa pritom nemá stať ani veľvyslancom Slovenska v jednom z členských štátov EÚ, ale veľvyslancom v USA, ktoré nie sú členom EÚ. Tieto fakty nemožno ľubovoľne krútiť.

Bude pán Korčok napríklad, ako tvrdí, presadzovať elimináciu alebo adekvátnu odpoveď EÚ na možné sankcie USA voči EÚ, bude

POLEMIKA

riešiť otázky hospodárskych vzťahov medzi EÚ a USA, dodávok plynu či zavedenia cieľ na výroby alebo otázky vízovej politiky EÚ, migrácie a ďalšie? Ak to skúsi, rýchlo tým prekročí úlohy diplomatickej misie SR vo vzájomných vzťahoch medzi SR a USA a môže sa možno dočkať aj upozornenia od orgánov USA. A my chceme mať s USA tiež priateľské a korektné vzťahy. Prečo nebude pán Korčok presadzovať napríklad aj záujmy V4 alebo SEI (Stredoeurópskej iniciatívy), alebo CEFTY (Stredoeurópska dohoda o voľnom obchode), CERNU (Európskeho centra pre jadrový výskum), alebo ďalších medzinárodných organizácií, kde Slovensko je, ale USA nie sú členom? Má na druhej strane veľvyslanec USA na Slovensku rovnako presadzovať voči Slovensku napríklad pozície NAFTA (Severoamerická dohoda o voľnom obchode), kde Slovensko nie je členom? Určite nie. Pritom Slovensko chce mať svoje vzťahy aj s Kanadou, aj s Mexikom, ktoré sú členmi uvedenej dohody.

LIMITY POZÍCIE

Viedenský dohovor o diplomatických stykoch z roku 1964 nie nadarmo uvádza limity práce diplomatickej misie v otázkach vzájomných dvojstranných vzťahov voči štátu, v ktorom má pôsobiť. To je

Slovenskú ambasádu vo Washingtone čaká výmena stráží. Treba veriť, že nový veľvyslanec bude v prvom rade strážiť záujmy Slovenskej republiky a až potom záujmy iných inštitúcií...

jedna zo základných dohôd o medzinárodných vzťahoch štátov sveta medzi sebou, to sú právne záväzky.

Pán Korčok nebude v USA reprezentovať Európsku úniu a Brusel, ale výlučne náš štát. Záujmy Slovenska musí veľvyslanec presadzovať vo všetkej svojej činnosti aj voči iným štátom aj organizáciám, s ktorými sa v USA stretne. Alebo tomu máme rozumieť tak, že keď bol pán Korčok veľvyslancom SR v Bruseli, presadzoval tam záujmy EÚ, pretože, ako hovorí, v konečnom dôsledku tým chráni aj záujmy Slovenskej republiky? EÚ a SR, napriek nášmu členstvu v tejto medzinárodnej organizácii a mnohým spoločným aktivitám, neznamená, že je to isté. Slovenská republika nerovná sa EÚ, sme suverénny štát a máme svoje vlastné záujmy, ktoré nie sú vždy rovnaké ako záujmy EÚ. Je pripastný a zásadný rozdiel medzi medzinárodnou organizáciou a suverénnym štátom ako plnohodnotným subjektom medzinárodného práva. Suverénne štáty na medzinárodnú organizáciu, ktorá vznikne tak, že si ju štáty samy založia, delegujú iba dočasne a iba časť svojich práv s cieľom lepšie riešiť spoločné záujmy. Nad suverénnym štátom niet

na svete nijakej vyššej autority alebo sily, ktorá ho riadi. To by mali chápať všetci diplomati.

LEN DIPLOMAT?

Pre médiá sa budúci veľvyslanec vyjadril okrem iného aj v tom zmysle, že on je diplomat, a nie politik a rozlišuje medzi diplomaciou, politikou a vnútornou politikou. Ak si naši diplomati myslia, že ich sa politika Slovenska netýka, že oni s tým nemajú nič spoločné, že oni sú iba nezávislí odborníci, tak nepoznajú ani základné definície postavenia diplomatov v medzinárodných vzťahoch a práve. Na vysvetlenie. Štát je politickou formou organizácie spoločnosti. Moderná medzinárodná teória štátu a práva rozoznáva zásadný rozdiel medzi demokraciou, kde sa na riadení štátu podieľajú všetci občania, a medzi diktátorským režimom, kde sú potlačované ľudské práva, slobody a politický pluralizmus. Aj pojem „právny štát“ je pre pochopenie tejto otázky dôležitý. Znamená, že vzťah medzi občanom a štátom je vymedzený pomocou práva, ktoré stanovuje pravidlá správania štátnych orgánov a občanov v štáte. V právnom štáte sa musia dodržiavať princípy demokracie.

Moc je nástrojom na presadzovanie politických záujmov. Prostredníctvom volieb politických strán vláda získava legitímnu politickú moc. Vláda ako vrcholný výkonný orgán v štáte má právo vykonávať svoju výkonnú moc smerom do vnútra štátu a smerom do zahraničia. Vonkajšou funkciou štátu je aj diplomacia. Vo voľbách získaná politická moc sa stáva legitímnou a štátna moc v demokracii znamená politickú moc. Reprezentantom štátnej moci v zahraničí je veľvyslanec, resp. vedúci diplomatickej misie. Pretože štátna moc sa rovná politická moc, veľvyslanec ako reprezentant štátnej moci v zahraničí je politickou funkciou. Je to realita, ktorú netreba chápať pejoratívne a odmietavo.

REPREZENTANT VLÁDY

Veľvyslanec sú v službách štátu, v jeho politických službách. Odbornú prácu vykonáva zväčša administratívny, diplomatický a iný aparát úradníkov misie. Navyše „profesionálny“ okrem toho môže, ale nemusí vždy v tomto kontexte znamenať „najvhodnejší“. Dôležité sú osobnostné schopnosti nominanta naplniť a dôsledne presadzovať zahraničnopolitické záujmy vlády. Z tohto dôvodu nie je a ani nemôže byť veľvyslanec nezávislý. Zahraničie ho vníma nie ako nezávislého úradníka, ale ako reprezentanta vlády, ktorá je momentálne pri moci.

Ministerstvo zahraničných vecí nie je vyňaté z vlády a politiky štátu. Aj jeho úradníci sa musia v tomto smere vzdelávať. Moje právne vysvetlenie k týmto otázkam nie sú silou-mocou o slovíčkach alebo o nepochopení, čo chcel Ivan Korčok v médiách povedať, ako to naozaj myslel. V intenciách napísaného mu želim mnoho úspechov. Podobné prejavy však považujem za žalostný obraz prílišného sebavedomia niektorých kariérnych diplomatov, ktorí sa asi necítia ničím povinní voči vlastnému štátu, ale vžívajú sa vo svojich predstavách do pozícií akoby od politiky štátu nezávislých „internacionálnych“ odborníkov alebo dokonca predstaviteľov iných štátov a organizácií, a nie výlučne reprezentantov Slovenskej republiky.

To je len jeden z mnohých očívidných problémov, ktoré bude potrebné v našej zahraničnej politike napravné.

V diplomacii oveľa výraznejší Winston Leonard Spencer-Churchill krátko po podpise dohody povedal: „Anglicko si mohlo vybrať medzi hanbou a vojnou. Zvolili sme hanbu a napokon budeme mať aj tú vojnu.“

(Medzititulky redakcia)

NA OKRAJ

Prezident Finančnej správy SR František Imrecze odchádza. Oznamoval to na rokovaní Výboru NR SR pre financie a rozpočet, kde vysvetľoval otázky okolo colných podvodov s čínskym tovarom, na ktoré upozornil európsky Úrad pre boj s podvodmi (OLAF). František Imrecze svoj odchod odvodnil tým, že nechce škodiť Finančnej správe SR. „Moje rozhodnutie súvisí s jednou jedinou vecou, že Finančná správa SR je neustále zahľabaná do politického boja. Ja politik nie som, nemám nástroje, aby som sa bránil proti politickej demagogii, ale hlavne to škodí inštitúcii a zamestnancom,“ povedal F. Imrecze.

Padla hlava daniarov

Poslancov Výboru NR SR pre financie a rozpočet ubezpečil, že Slovensko nemá povinnosť zaplatiť sumu tristo miliónov eur a bude sa brániť súdnou cestou, aby v kauze možných colných podvodov nezaplatilo ani euro. Európsky úrad boja proti podvodom (OLAF) pri svojom vyšetrovaní dovozu textilu a obuvi z Číny do EÚ odhalil colné podvody v celkovej hodnote 2,2 miliardy eura. Z toho približne tristo miliónov eur sa týka tovaru vstupujúceho do Únie cez Slovensko.

O preclievani rokovali daniari – podľa Františka Imreczeho – s Veľkou Britániou, ktorá „ide na to oveľa agresívnejšie a s OLAF-om ani nekomunikuje. Takže to nie je problém Slovenskej republiky. To je problém viacerých krajín a Európska komisia bude čeliť tlaku z týchto viacerých krajín, pretože kalkulácia priemernej ceny nie je právne ustojiteľná a nezodpovedá to zákonom súvisiacim so stanovením ceny podľa colnej nomenklatúry“, vysvetľoval na poslaneckom výbere F. Imrecze.

OLAF odporučil Európskej komisii, aby pýtala peniaze od štátov, ktoré umožnili, aby sa clá takto krátili. Colné podvody sa mali diať najmä v rokoch 2013 a 2014, keď Finančnú správu SR, pod ktorú patria aj colnice, riadil jej súčasný a už odstupujúci predstaviteľ František Imrecze.

Európska komisia však v súčasnosti nevedie proti Slovenskej republike nijaké konanie a ani od nej nevydáva nijaké peniaze. Slovensko iba s Európskou úniou diskutuje o probléme podhodnocovania tovaru dovážaného do Únie z krajín mimo Európy. O vystúpenie na parlamentnom výbere požiadal prezidenta Finančnej správy SR F. Imreczeho minister financií Peter Kažimír. Viacerí politickí komentári v odstupujúcom prezidentovi Finančnej správy SR F. Imreczem videli možného nástupcu P. Kažimíra, o odchode ktorého z postu ministra financií sa už tiež dlhšie hovorí. Kauza s čínskym tovarom a nepatričným clom na šéfa financov prakticky z užšieho výberu kandidátov na post ministra vylúčila, aj keď mu nemožno uprieť kvality. Sústredená paľba opozície dosiahla cieľ. Na jej muške je teraz ministerka poľnohospodárstva...

Ján ČERNÝ

FEJTÓN

Aj Jusko s manželkou občas čosi zabudli kúpiť. Keď sa tak stalo a doma pri vykladaní nákupu z auta na to prišli, Jusko sa vybral s plátennou taštičkou do neďalekého supermarketu skratkou cez uzatvorený železničný priechod. Z jedného miesta na ulici videl krížom cez koľajnice na stanovište, kde občas hliadkovala železničná polícia. Tentoraz bol vzduch čistý. Prešiel cez štvoro koľají, aby si pri nízkej budove, ktorá slúžila železničiarom ako sklad, všimol stojaceho mladého muža. Za tie roky poznal železničiarov nielen podľa modrej uniformy, ale aj podľa oranžovej reflexnej vesty, ktorú mali natiiahnutú na sebe. Na prvý pohľad pobadal, že mladík k nim nepatrí. Ba čosi mu našepkávalo, že tu nestojí len tak. Keď sa k nemu priblížil, začul príchod nákladného vlaku. Pohyboval sa pomaly s desiatkou prázdnych vagónov, ktoré na výhybkách koľajníc vydávali charakteristický prerušovaný zvuk. Všeličo mu prišlo na um, spomenul si na kriminálne správy súkromnej tele-

vízie, ktorá práve z tohto miesta mapovala osudy nešťastníkov, čo sa rozhodli ukončiť svoje životy. Na úvahy však nebol čas, preto rýchlo pribehol k mládencovi a oslovil ho. Už si ani nepamätal, čo mu ten odpovedal, ba pri zvukoch, ktoré vydával prechádzajúci vlak, navyše znásobených hrmotom prázdnych

aj keď skutočnosť bola aj taká, že podľa Juskových prepočtov počas jeho nákupu nijaký vlak tadiaľto nešiel. Pri týchto úvahách Jusko začul známy zvuk. Oproti sa rútil nákladný vlak s vozňami plne naloženými gulatinou. Určite to nebol ten, ktorý pred vyše polhodinou spolu s mladíkom vyprevádzali

Prázdne vagóny, plné vagóny...

nákladných vozňov, mu ani nerozumel. Dôležité bolo, že mladík sa ani nepohol zo svojho miesta a aby prehlušil okolitý huriavk, odpovedal krikom. Juskoví odľahlo. Ako dobre informovaný penzista si vyrátal, že ďalší nákladník len tak skoro nepôjde a lokálne osobáky smerom do dvoch okresných miest budú tadeť merať cestu až o necelú hodinu, takže sa pokojne vybral do supermarketu dokúpiť, na čo s manželkou zabudli.

Pri kúpe horčice v obchode sa ponáhľal. Dúfal, že mladíka na mieste, kde ho opustil, už nestihne. Ale stál tam. Zdravý a v pohode,

prázdny. Tento mal viac vozňov naložených kmeňmi. Mladý muž sa odlepil od prístrešku železničiarkeho skladu, na čo sa Jusko rozbehol, chytil ho za rukáv a držal, až kým ťažký vlak popri nich neprefočal. Dôchodca si už v duchu robil zásluhy, že zachránil ľudský život a zabránil samovrahovi v jeho konaní, ale chýbalo mu vysvetlenie zachráneného. Preto bol rád, keď ho ten pozval do neďalekej krčmičky...

„Chodím tu rátať, koľko kubíkov dreva vyvážame do zahraničia,“ rozhovoril sa holobriadok v krčme U Piťa, kde si obaja po

tomto zážitku zašli na pivo. „Všimli ste si, koľko vagónov prechádzalo popri nás? Prirodzene, nám ochranárom ide o plné vagóny. Bolo ich dvanásť. Včera tadeť išiel vlak s tridsiatimi vagónmi gulatiny. Ešte to nemám všetko presne prerátané na kubíky. A videli ste označenie, kam mali vagóny namierené?“ Jusko sa priznal, že sa tomu doteraz vôbec nevenoval. „Do Rumunska. To sme sa teda dopracovali, keď naši urbárnici či lesníci už vyvážajú drevo aj tam. Iste ste počuli, že niektoré okolité štáty dotujú svojich podnikateľov zaoberajúcich sa spracovaním dreva, aby ho kupovali u nás. A my si pokojne podrežeme pod sebou konár...“

Ďalšiu rundu piva objednal Jusko. Pomyslel si pritom, že manželka bude asi hundrať, ako sa dlho zdržal pri kúpe horčice, ale čo už? Azda jej to vysvetlí, nie? Pritom, ako sa od mladíka dozvedal ďalšie skutočnosti, ako káňtrime naše lesy a vyvážame drevo na všetky svetové strany, zasmial sa pri pôvodnej myšlienke, keď prechádzajúc cez koľaje ho považoval za človeka, ktorého už omrzelo život.

Marián ŠIMKULIČ

GLOSA

Stále zas a znova sa v takzvaných mienkotvorných médiách stretávame s nenápadnou publicistickou schizofróniou. Na jednej strane sa neustále volá po odkryvaní bielych miest v našej histórii, na druhej strane sa všemožne hádzu poľená pod nohy tým autorom, ktorí by chceli objektivne a bez emócií publikovať o období v rokoch 1938 až 1945, ktorí by chceli písať a následne slobodne diskutovať o všetkých aspektoch sprevádzajúcich prvý samostatný štát Slovákov, prvú Slovenskú republiku.

Povedomie či bezvedomie

Bývalý režim zásadne používal termíny „takzvaný slovenský štát“ a „klérofašistický slovenský štát“. Tak ako Slovenské národné povstanie si privlastnili komunisti, tak sa o prvej Slovenskej republike nesmelo napísať nič pozitívne. Nijaký vznik slovenského vysokého školstva, Akadémie vied a umení, množstva kultúrnych a vedeckých inštitúcií, ktoré dovtedy v pevnom zovretí čechoslovakistov neexistovali a ani existovať nemohli, lebo na všetky pokusy o založenie slovenských kultúrnych, vedeckých či pedagogických inštitúcií znela z Prahy odpoveď – „nelze vyhověti“, prípadne sa rovno vytiahla karta separatizmu a protištátnej činnosti vrátane trestnoprávných postihov.

Áno, o holokauste sa toho napísalo celé stohy, o útlaku, perzekúcií a fašistickej ideológii tiež. No o rozvoji priemyslu, ktorý sa musel pozviechať z úderu, ktorý mu uštedrila česká strana, keď počas Veľkej hospodárskej krízy doslova odviezla celý rad fabrik do Čiech, o tom sa už tak vehe mentne nepísalo. O doslova geniálnej finančnej politike našich popredných ekonómov a bankárov, ako bol Imrich Karvaš, o slovenskej mene, ktorú porovnávali vo vojnových časoch so švajčiarskym frankom, o tom sa písalo, ale akosi nenápadne a opatrne. Aj o nebývalom vzraste životnej úrovne obyvateľstva. Prebila to arizácia, bez zmienok o tisícoch prezidentských výnimiek, bez realistického opisu situácie, keď obrazne povedané v jednej viece sedeli príslušníci komunistického odboja a v susednej exponenci vlády, ktorí tých prvých varovali pred zatknutím či nemeckými konfidenciami. Slovenská situácia v pekle druhej svetovej vojny bola špecifická a vôbec nie čierno-biela s ostrými hranami „dobrých“ a „zlých“. Bola plná kompromisov, vynútených aj dobrovoľných, áno, aj krutostí a tragédií, ale aj základov ďalšieho rozvoja slovenského národa. Tí, ktorí natierajú celé toto obdobie čiernou farbou, pripomínajú paradoxne práve tých, ktorí sa vtedy usilovne podkladali nacistickému Nemecku. Akurát dnes sa podkladajú inej ideológii, čudesnej a vlastne ani oficiálne nedefinovanej ideológii, ktorá by najradšej mala z celej Európy akýsi inertný mix občanov. Bez národného povedomia, tradícií, bez dejinnej pamäti. Masa otrokov multikultúrnej a genderovo zdeformovanej do amorfности, bezpohlavnosti, falošnej a ubijajúcej korektnosti. Preto tá snaha premlatovať dejiny. Vymeniť národné povedomie za bezvedomie.

Marek DANKO

Zabúdame na ľudí, ktorí boli pri vzniku ČSR a nezištne pomáhali Dokumentarista rodného kraja

Zhovárал sa Ľudovít ŠTEVKO – Foto: archiv Š. D.

Štefan DLUGOLINSKÝ vyštudoval na VŠMU dramaturgiu a réžiu televíznej a filmovej dokumentárnej tvorby. V Slovenskej televízii vystriedal viacero profesií: pôsobil ako vedúci výrobného štábu, režisér, šéf programu a prvý námestník ústredného riaditeľa. Podieľal sa na tvorbe a výrobe stoviek hudobných a zábavných programov, z ktorých sú desiatky uložené v Zlatom fonde STV. Po vynútenom odchode z tejto verejnoprávnej inštitúcie založil niekoľko lokálnych a regionálnych televízií v SR i USA. V roku 2004 v USA stál pri vzniku denníka SLOVENSKO DNES – SLOVAKIA TODAY. Je spoluzakladateľom a predsedom Slovenskej asociácie novinárov, šéfredaktorom novin Slovák v Amerike. Od roku 2001 podnikal v audiovizuálnej tvorbe.

• **Odvtedy, ako si bol výnosom vtedajšieho riaditeľa STV Ing. Milana Materáka internovaný na dvadsiatom ôsmom poschodí v Mlynskej doline spolu s ďalšími pracovníkmi STV, ubehlo takmer dvadsať rokov. Ako sa spätne pozeráš na obdobie, ktoré si strávil na poste námestníka riaditeľa televízie?**

Treba spomenúť, v akom stave sa v tom čase STV nachádzala. Koncom roka 1998 Slovenská televízia zamestnávala 2650 pracovníkov. Programovú službu zabezpečovali všetky relevantné redakcie v zmysle vtedy platného zákona o STV. Už od samého začiatku môjho pôsobenia som presadzoval, aby STV opäť prešla na systém Hlavných redakcií príslušného žánru, teda aby verejná služba zaviedla systém overený rokmi a všetkým zrozumiteľný.

• **Najmä starší diváci vedia, že v tom čase Slovenská televízia vyrábala a vysielala všetky žánre taxatívne určené v zákone o verejnoprávnej televízii...**

Každý druhý pondelok sa vysielali obľúbené pôvodné inscenácie a každú sobotu veľký zábavný program. Ročný programový výstup predstavoval 11 142 vysielacích hodín. Pre porovnanie uvediem, že počet zamestnancov Českej televízie bol vtedy na úrovni 3300 a programový výstup predstavoval trinásťtisíc hodín za rok. Alebo fínska verejná služba YLE zamestnávala 4037 ľudí a pre multiplikáciu pripravovala 8442 hodín programu. Z uvedených čísel je zrozumiteľná vtedajšia úctyhodná výkonnosť STV.

• **Ako programový šéf si mal o vysielaní pôvodnej slovenskej tvorby presné informácie. Ako si však prežíval nástup nového dosadeného manažmentu po zmene politických pomerov v roku 1998?**

Do análov Slovenskej televízie sa smutne zapísalo tzv. dvadsiate ôsme poschodie. Tam sme boli ako nepohodlní redaktori a televízni pracovníci internovaní pod dohľadom ozbrojenej strážnej služby skoro ako väzni, dokonca v prvých januárových dňoch pri teplote len 8 stupňov nad nulou. Celá záležitosť povestného dvadsiateho ôsmeho poschodia mala aj medzinárodný ohlas. Za takejto situácie, ktorá s demokraciou a zákonitosťou nemala nič spoločné, som sa rozhodol po takmer štvrtstoročí práce zo Slovenskej televízie odísť. Takýmto odporným spôsobom mnohých donútili ukončiť pracovný vzťah.

• **Mnohí televízni pracovníci sa potom s STV súdili. Súdil si sa aj ty?**

Áno a po štyroch rokoch som súd presvedčivo vyhral. Za nezákonné rozhodnutia ústredného riaditeľa Materáka a jeho organizačného riaditeľa Jariabka mi STV musela vyplatiť pol milióna slovenských korún. Zaujímavé, že túto informáciu nechcel v médiách nikto zverejniť.

• **Desivú atmosféru vo verejnoprávnej televízii si v tých časoch mnohí pamätajú. Koho si dosadila Dzurindova vláda do TOP manažmentu televízie?**

Do funkcie ústredného riaditeľa nastúpil politický nominant Milan Materák a koncom novembra vkročil do mojej vtedajšej kancelárie bez zaklopania nový programový riaditeľ Jozef Filo spolu s ekonómkou Hanzelovou a s krikom otvárali nábytkové skrinky. Na moju otázku, čo vlastne chcú, odpovedali, že

Filmový dokumentarista Štefan DLUGOLINSKÝ (vpravo) s národným umelcom Ruskej federácie Jurijom Nazarovom a so zaslúžilou umelkyňou Ruskej federácie Ludmilou Malcevovou na letisku v Simferopole.

hľadajú zmluvy, hoci pani ekonómka veľmi dobre vedela, že všetky zmluvy sú riadne zaprotokolované a uložené na ekonomickom útvare. Išlo o teatrálnu vystúpenie pre médiá stojace v otvorených dverách. Pán Filo vôbec nemal záujem na protokolárnom odovzdaní funkcie. Napokon sa ani neuskutočnilo. Na stole som mu zanechal iba jednu zmluvu na rozpravku Sokoliar Tomáš, ktorá sa aj realizovala a dnes je pýchou koprodukčnej spolupráce STV. Pravidelne sa reprizuje, najmä počas vianočných sviatkov.

• **Vývoj v STV išiel odvtedy od desiatich k piatim. Televízia verejnej služby sa postupne stala iba vysielacou televíziou a takmer prestala vyrábať pôvodnú slovenskú tvorbu. Ako si vnímal ako profesionál toto obdobie deväťdesiatich rokov STV?**

Od roka 1998 vývoj v STV považujem za veľmi, veľmi smutný. Osobne som nikdy v nijakej politickej strane nebol a mám čisté lustračné osvedčenie, na rozdiel od niektorých vtedajších kádrovníkov. Situáciu po roku 1998 chápem ako politický boj o ovládnutie Slovenska. Automaticky ma označili za „mečiarovca“, dali na čiernu listinu a na uvoľnené miesta okamžite dosadili svojich, ktorí začali „bačovať“ a doviedli televíziu do takej straty, aká nebola nikdy predtým ani potom. Manažment začal uzatvárať nevýhodné zmluvy s externým prostredím, a tak našťartoval ekonomické, profesionálne a personálne decimovanie verejnoprávnej televízie.

• **Dnes stojíš na voľnej nohe ako tvorca dokumentárnych filmov. Máš vlastné štúdio, kamery a strihačie zariadenia. Iste ťa to stálo mnoho rokov práce i peňazí. Ako sa ti to podarilo?**

Po mojom vynútenom odchode zo Slovenskej televízie som sa dva roky hľadal. Pochopil som, že jedinou cestou je systematická práca, budovanie zázemia tak, aby som mohol naplniť vlastné ambície. Pomery na Slovensku, čiže embargo na moju osobu, ma donútili pracovať aj v zahraničí. Pri zrátaní pracovných mesiacov v konečnom dôsledku išlo o takmer tri roky. Po celý život som sa usiloval prijímať nové technológie, nechcel som, aby by mi ušiel vlak. Snažil som sa vlastne o zmodernizovanie a pochopenie softvérových systémov. To ma vlastne postavilo na nohy a nasmerovalo v mojom ďalšom živote.

• **Nakrútil si desiatky dokumentárnych snímok. Akým témam sa venuješ?**

V poslednom desaťročí sa mojim koníčkom stala dokumentárna tvorba. Som autorom viacerých portrétov osobností, ako sú herečka Soňa Valentová, výtvarník Alexander Vika, hudobný skladateľ Igor Bázlik a ďalší. V mojom štúdiu som autorsky realizoval viacero dokumentárnych filmov: Zvestujeme vám radosť, Slovenské kráľovské mestá či dokument Levoča, ktorý bol uvedený v Seville pri prijímaní mesta do zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO.

• **V ostatnom čase sa venuješ svojmu rodnému kraju, čo je pre slovenského patriota tvojho typu prirodzené. Mohol by si trochu priblížiť miesta, kde si nakrúcal a nakrúcaš?**

Venujem sa svojmu úžasnému severnému Spišu. Oprášil som názov z mojej diplomovky a začal nakrúcať cyklus Storočia v kameni – Vyšné Ružbachy, Hrad Ľubovňa, Hniezdne... V tomto roku chcem uviesť do života dokument o bývalom kráľovskom meste Podolínec a na budúci rok pripravujem dokument o mojom rodnom meste Starej Ľubovni. Na realizáciu cyklu Storočia v kameni mi prispel nezávislý Literárny fond a vlastná peňaženka. Už nepodnikám, tvorím.

• **Niekoľko rokov obsadzujete významné medzinárodné festivaly televíznej a filmovej tvorby. Kde všade si sa zúčastnil a s akým úspechom?**

Získal som viacero ocenení doma i v zahraničí. Paradoxne v zahraničí viac ako doma. Nebudem spomínať mnohé ocenenia, ktoré som získal ešte ako pracovník Slovenskej televízie, pomenujem iba cenu Slovenskej Ligy v Amerike z roku 1989 za film Slováci v Amerike. Potom v roku 2008 som získal Prémium Literárneho fondu za reportáž Levočská púť. Od roka 2012 sa pravidelne zúčastňujem na medzinárodnom filmovom festivale SPOLU (BMECTE) na krymskej Jalte a Moskve, kde som získal viacero cien v kategórii Televízne programy a filmy, medzi inými cenu prezidenta Krymskej autonómnej republiky, hlavnú cenu na festivale v Moskve za Storočia v kameni – Vyšné Ružbachy a cenu Zväzu ruských novinárov za Skanzen pod hradom Ľubovňa.

• **Nedávno si sa vrátil z Jalty. Opäť víťazne?**

Priviezol som si odtiaľ špeciálnu cenu za dokument Storočia v kameni – Hniezdne v kategórii Poznávacie programy a filmy.

Špeciálna cena z festivalu v Jalte

• **Situáciu na Kryme zrejme nepoznáš iba z festivalového prostredia. Bol si okrem Jalty aj v hlavnom meste Simferopole? Ako sa na začiatku Krymu do zväzku Ruskej federácie podľa tvojich skúseností pozerajú tamojší obyvatelia? Ako sa tam žije?**

Už po vystúpení z lietadla ma v Simferopole ohúrila nová letisková budova v modernom európskom štýle. Pamätám si ešte starú budovu aj s nepríjemnými tureckými toaletami. Cestou do letoviska Jalta som si všimol obrovskú výstavbu nových obytných a administratívnych budov a najmä diaľnice. Neskôr som zistil, že diaľnicu z mesta Kerč do Simferopola v dĺžke takmer dvesto kilometrov stavajú Švajčiari. Navštívil som aj Sevastopol – mesto hrdina, kde som ako člen oficiálnej delegácie položil kvety k pamätníku hrdinov. Bol som prekvapený, že Krymčania majú v obchodoch dostatok tovaru – od modernej elektroniky z Nemecka až po módné kolekcie talianskych návrhárov v známych butikoch. A ľudia boli milí, vyžarovala z nich spokojnosť, nestretol som nijakého bezdomovca či zožraka. Medzi oslovenými som nenašiel ani jediného človeka, ktorý by hovoril ukrajinským jazykom, a nikoho, kto by mi povedal, že sa chce vrátiť pod správu Ukrajiny. Naopak, všetci boli šťastní, že sa im veľkým skokom zvýšila životná úroveň. Pozoruhodné bolo aj to, že na festivale boli prítomní aj niekoľkí ukrajinskí novinári a mohli si mnohé veci overiť na vlastné oči. Myslím si, že sankcie uvalené na Krym a Krymčanov sú nezmyselné, vôbec im neškodja.

• **Významne sa podieľaš na redigovaní novin amerických Slovákov v Amerike, dôverne poznáš dejiny aj súčasnú situáciu našich rodákov v USA. Mieniš sa zaoberať vo svojej tvorbe aj touto témou?**

Téma Slovákov v zahraničí ma vždy oslovovala. Zvlášť osudy Slovákov v Spojených štátoch amerických. Nedávno som už po dvadsiaty tretí raz navštívil USA a ponavštevoval rôzne miesta pôsobenia Slovákov v troch amerických štátoch. Dodnes tam žije moja rodina. Moji predkovia boli rodinne previazaní s rodinou Jána Kubaška zo Starej Ľubovne. Jeho osud ma mimoriadne zaujíma, pretože do dnešného dňa nikto tohto skromného človeka neoceníl. Počas prvej svetovej vojny stál Ján Kubašek v popredí úsilia o získanie samostatnosti Slovákov a bol nielen jedným z signatárov Pittsburskej dohody, ale aj človekom, ktorý nezištne pomáhal ľuďom v núdzi. Bol jedným z tých, ktorí prispeli na cestu po USA budúceho prezidentovi Československej republiky Tomášovi G. Masarykovi.

• **V tomto roku si pripomínate storočnicu od vzniku Československej republiky. Nemáš pocit, že s odstupom času sa na mnohých dejateľov neprávom zabúda?**

Mám ten pocit. V tejto súvislosti som požiadal Kanceláriu predsedu NR SR o stretnutie s predsedom Andrejom Dankom. Vo svojom úsilí nepožívam a budem kontaktovať aj predsedu vlády i prezidenta SR. Chcem docieľiť, aby Ján Kubašek bol ocenený v memoriam. Pochtu môže prevziať jeho synovec Štefan, ktorý žije v Yonkers v štáte New York. Zabúdame na ľudí, ktorí stáli pri vzniku Česko-Slovenska a nezištne pomáhali.

Pyramídy – čierna škvrna na dvadsiatich piatich rokoch našej štátnosti, II. časť

Od malých hier po Horizont Slovakia

Ján ČOAJ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

V druhej polovici deväťdesiatych rokov, keď sme už napáchli liberálnou demokraciou, vyrojili sa ako muchy z hnoja rozličné „hry“ o peniaze. Ten, kto hru vymyslel a začal, bol na špici – k nemu sa zbíhali vklady ľudí zo stále širšej základne hráčov opojených vysokými úrokmi z vložených peňazí. Ľudia na špici pyramídy nesmeli byť skúpi. Svetom musel ísť chýr, že každý, čo do akcie vložil peniaze, dobre dopadol!

Tisíckam prvých hráčov to prišlo slušné peniaze, po dvoch-troch rokoch aj o polovicu viac, ako do hry vložili. Tak to muselo byť, to bol cieľ hry. Tí, čo zarobili, boli najlepšou reklamou. A keď peniaze prinášali zisk, väčšine ľudí ani nenapadlo si ich vybrať. Keď sa hra zospala, iniciátor – výmyselník – už bol dávno milionár. A tých sa vo svete slobodného podnikania zvyčajne nikto nepýta, ako prišli k majetku. Tak ako sa nikto nepýtal bývalých vekslákov či výpalníkov, čo dnes sedia aj v parlamente, ani zakladateľov „investičných spoločností“, čo skupovali drobné podiely v miliardových firmách, ani mužov v tričkách vtedy vládnucej strany, čo si rozdávali národný majetok, akým spôsobom získali bohatstvo.

PAVÚKY A PYRAMÍDY

Ponovembrový čas bol pre pyramídové hry ako stvorený. Niektoré by som skôr nazval pavúkmi: stačilo pospájať dva-tri stoly, pozliepať hácky baliaceho papiera a zakreslovať daný stav klientely a to, ako sa krásne rozvetvuje. Jednu takú mapu som videl v istom výrobnom družstve. Dva-tri roky po prevrate sa družstvo rozspalo, z jeho závodov a prevádzok vznikali malé súkromné firmy, bývalým členom družstva vyplácalo podiely z účtu v banke, pričom obvyčajne zostalo nepovšimnutých niekoľko nehnuteľností a všeličo iné. To spravovali a vlastne už aj vlastnili traja či štyria poslední mohykáni, ktorí mali v bývalom družstve – obraze povedané – zhasnúť svetlo. Jedna takáto partia si z nedostatku inej činnosti vymyslela pavúka: kto pošle päťsto korún a zabezpečí do hry ďalších dvoch ľudí, dostane každý mesiac neuveriteľné úroky. Dostávali. Lebo zabezpečili ďalších. Bolo z čoho platiť. O pár mesiacov pavúk skapal. Nič sa nestalo. Nikto z hráčov nevrátil do hry majetok. Kresličom pavúka to však stačilo, aby si kúpili nové bavoráky, založili slušné kontá a užili trochu sveta.

Potom prišli veľkorysejšie projekty. Povedzme podnikanie pána Mojžiša.

DRUKOS A BVD

Františkovi Mojžišovi treba priznať, že neobyčajne rýchlo reagoval na nové pomery v štáte – už v decembri 1989 založil súkromnú firmu Drukos, ktorá sa ešte tvárila ako družstvo, čo napovedal aj názov. Náplňou mal byť predaj áut. V roku 1993 sa firma transformovala na nebankovú spoločnosť, ktorá sľubovala, že kto jej zverí úspory, tomu spoločnosť vklad zhodnotí až o tridsať percent ročne. Zhruba za päť rokov činnosti vylákal Drukos od 1307 klientov 235 miliónov korún (takmer dvestotisíc priemerne od jedného vkladateľa!). Rýchlo založil aj spoločnosť BVD – tá získala ešte viac klientov a ich vklad dosiahol štyri miliardy korún!

Keď koncom deväťdesiatych rokov začalo Mojžišovým bankám prihárať, aby ho nezavreli, previedol ich na cirkev. Už to nepomohlo. Odsúdili ho na osem a pol roka. Po odpykaní dvoch tretín trestu ho za dobré správanie prepustili. Nedávno sa novinárom posťažoval, že musí žiť z 635 eur mesačného dôchodku. Pripomeňme mu, že najmenej osemtisíc slovenských dôchodcov môže o takejto sume len snívať.

V roku 1997 dovtedy neznámy podnikateľ Vladimír Fruni kúpil spoločnosť Horizont Slovakia, obchod s cennými papiermi, a hneď rozšíril jej činnosť – začal prijímať vklady od obyvateľstva. Na to vytvoril účelovú dcérsku spoločnosť Horizontu BMG Invest. Spôsob podnikania zjavne smrdel – upozorňovala na to aj Slovenská informačná služba. V tajnom materiáli pre policajné a finančné orgány SIS varuje, že sa blíži bankrot niekoľkých nebankových subjektov, predovšetkým BMG Investu. Napriek tomu ministerstvo financií nič nepodniklo. Iba vtedajšia ministerka Brigita Schmögnerová v televízii upozornila občanov slovami: „Činnosť nebankových inštitúcií nepodlieha žiadnej regulácii, dozoru ani obmedzeniam. Ukladanie úspor v nich je preto mimoriadne riskantné.“ Finančné orgány štátu však v žiadnom nebankovom subjekte nevykonali nijakú reguláciu, dozor ani obmedzenia.

Do 4. februára 2002 stihli spoločnosti Horizont Slovakia a BMG Invest vybrať od ľudí šesťdesiattri miliárd slovenských korún uzavretím osemstôpätidesiatšesťtisíc zmlúv s vkladateľmi. Neuveriteľné. Na výhodné úroky naletelo asi trištvrte milióna domácností, niektorí ľudia mali aj dve či tri zmluvy. Pravda, mnohí si slušne zarobili, veď Fruni za tých päť rokov vyplácal vkladateľom vyše päťdesiat miliónov. On a jeho kumpáni do okamihu krachu zarobili dvanásť miliónov korún.

GÉNIUS PODVODU

Považoval sa za génia, vystupoval odhodlane, ešte aj vo chvíli, keď dohovárал odpredaj zvyškov svojich spoločností BMG Invest a Horizont Slovakia s Ing. Jozefom M. Ešte stále to boli milióny – a Frunimu už hrozilo prepadnutie celého majetku. Luxusnú chatu či skôr horský palác na pokraji Dolného Smokovca už stihol prepísať na niekoho z rodiny, hotovosť sa dala ukryť, horšie to bolo s cennými papiermi, vkladmi v bankách a inými aktívami. Našiel sa však šikovný tunelár, čo za pár šupiek bol ochotný ruiny pyramídy odkúpiť. Pre istotu si Fruni telefonický rozhovor nahral na video, tak sme posledný Fruniho obchod mohli sledovať takmer v priamom prenose.

Fruni zdrhol. Zatkla ho prvého marca 2002 chorvátska polícia aj s jeho podielnikom vo firme Marianom Šebeščákom. O dva mesiace chorvátsky súd v Splite uzavrel

vyšetrovanie a pre veľký rozsah trestnej činnosti a vysokú sumu defraudácie deportoval oboch obvinených do Záhrebu na najvyšší chorvátsky súd s vyjadrením, že sa naplnili všetky dôvody na vydanie oboch zločincov na Slovensko – 26. júna 2002 ich aj letecky eskortovali do Košíc.

Rozsudok nad Frunim a jeho spoločníkmi Špeciálny súd v Pezinku vyniesol až takmer o päť rokov – 10. januára 2007. Odsúdil ho na jedenásť a pol roka väzenia.

Dávno sa pominuli zlaté chorvátske časy. Tam si slávny majiteľ neslávneho Horizontu a MBG Investu a jeho partner Šebeščák žili ako lordi. Fruni dostával do väzenia mesačne jedenásťtisíc britských libier z jeho londýnskeho účtu a úmerne k tomu sa aj správal. Obedy a večere mu nosili dozorcovia z najlepších splitských reštaurácií. A keďže piť vo dvojici a ešte vždy s tým istým partnerom nie je bohvie čo, pili s dozorcami.

PUNCOVANÍ FARIZEJI

Nemožno nespomenúť ďalších podobných „podnikateľov“, majstrov farizejstva – zakladateľov spoločnosti Slovenské investície. Prišli v čase, keď sa na veľkých podvodníkov pomaly zabúdalo. Sprvu sa tvárili skromne a aj percentá z vkladov nenafukovali – sľúbili pätnásť percent. Svojím programom očarili aj národne orientované organizácie – tvrdili, že vklady dávajú do podnikania, ktoré je rýdzo slovenské, aby sa tak eliminovala sila zahraničného kapitálu na Slovensku, organizovali rozličné humanitárne akcie, sériu výtvarných výstav vo svojom sídle pri bratislavskej Medicekej záhrade propagovali najväčšie osobnosti slovenského výtvarného umenia...

Raz tak pripravili výstavu diel národného umelca Tibora Bártfaya. Majster ma vtedy požiadal, aby som ho na vernisáži predstavil. Stalo sa. Po prípitku sa roztrhlo vrece s exkluzívnymi pochútkami a nápojmi. Šéfovia spoločnosti sa tvárili ako šejkovia, všetko bolo akési neprirodzené, pozérske, až mi po chvíli majster Bártfay vraví: Zmiznime. A šli sme radšej o kus ďalej do obyčajného hostinca U Hemy na pivo...

O pár týždňov zbankrotovali. A s nimi aj masťné vklady mnohých známych ľudí. Dokonca aj peniaze z Národného pokladu spravovaného Nadáciou Matice slovenskej, ktoré jej vtedajší predseda v dobrej vôli ich zveľadiť neprozreteľne

a proti zásadám vložil do zmeniek Podielového družstva Slovenské investície.

NEKONEČNÉ MOTANICE

Vo všetkých týchto prípadoch je jeden aspekt, ktorý sa síce nespomína, ale veľmi zaťažuje štátne inštitúcie a zabraňuje im pružne slúžiť spoločnosti. Vyšetrovanie, súdne konania, agenda s čiastočným odškodnením okradnutých ľudí, nekonečné motanice... Povážte: vo všetkých týchto prípadoch prišlo na trestné orgány tisíce žalôb za nedodržanie vyplácania dohodnutých úrokov. Policajné a súdne orgány, ak chceli aspoň minimálne odškodniť okradnutých klientov, len v prípade Horizontu a BMG Investu museli vypočítať stosedemdesiatšesťtisíc ľudí! Stosedemdesiatšesťtisíc vypočítaní a stosedemdesiatšesťtisíc zápisníci...! Aby nakoniec každý dostal šesť percent zo svojho vkladu. Pán Boh zaplať, lepšie ako nič. A ešte to bolo treba aj rozoslať. Predstavte si tú agendu! Aj súdne vinníkov bola sisyfovská námaha.

Spomeňme len kauzu Horizont: 1. marec 2002: medzinárodný zatykač a zadržanie aktérov v Chorvátsku. 2. – 16. máj: vyšetrovanie v Splite. 17. máj: transport zaistených do Záhrebu. 28. máj: košický okresný súd vyhlasuje konkurz na Horizont Slovakia. Máj 2002 – máj 2006: vyšetrovanie V. Fruniho a jeho spoločníkov M. Šebeščáka a F. Matíka na Slovensku. 3. máj 2006: neverejné zasadanie senátu Špeciálneho súdu v Pezinku, zaistenie majetku obžalovaných, žaloba za trestné činy podvodu a porušenia pravidiel v hospodárskom styku. Máj – november 2006: pojednávania. 10. január 2007: Špeciálny súd odsúdil majiteľa nebankových subjektov MBMG Invest a Horizont Slovakia V. Fruniho na jedenásť a pol roka väzenia, F. Matíka na jedenásť a pol roka a M. Šebeščáka na sedem rokov, Annu M. oslobodil. 30. máj: Najvyšší súd potvrdil rozsudok. F. Matík medzitým zmizol za hranice. 13. január 2010: Okresný súd v Trenčíne Fruniho podmienčne prepustil pre infarkt a nezaopatrenú manželku. Prokurátor sa proti tomu odvolal. 4. marec: Krajský súd v Trenčíne rozhodnutie okresného súdu zrušil. Odsúdený podal odvolanie. 1. júl 2010: Okresný súd v Trenčíne zamietol manželkinu žiadosť o Fruniho podmienčne prepustenie. Manželka sa odvolala na Európsky súd pre ľudské práva. 21. jún 2011: Európsky súd pre ľudské práva zamietol jej sťažnosť. 27. júl 2011: Okresný súd v Trenčíne odpustil Frunimu dva roky trestu a prepustil ho na slobodu...

A začal sa kolotoč s tunelármi BMG a Horizontu, ktorý sa krúti doteraz, ôsmy rok. Medzitým Interpol hľadal F. Matíka. Zatkli ho po trinástich rokoch hľadania v Srbsku a odsúdili znova na jedenásť a pol roka. Fruni krátko po oslobodení umiera vo veku šesťdesiatštyri rokov ako skladník textilky v anglickom Bumbleby. Zostali však tunelári a menovite ich hlavný aktér Ing. prom. práv. Jozef M. Tí sú osobitnou kapitolou. O nich nabudúce.

(Dokončenie seriálu v budúcom čísle)

ZDRAVOTNÍCTVO

Problém nedostatku pracovnej sily nie je len problémom zdravotníctva. Ak sa majú prijať určité systémové opatrenia, mali by sa vzťahovať nielen na lekárov, sestry, verejných zdravotníkov atď., a nielen na rezort zdravotníctva. Mali by sa vzťahovať na riešenie nedostatku kvalifikovanej pracovnej sily a zatraktívnenie práce pre občanov Slovenska. Je pravda, že pokiaľ ide o rezort zdravotníctva nedostatok kvalifikovaného personálu, chýbajúce alebo neuplatňované odborné kompetencie, môže mať rýchle a priame fatálne následky na životoch a zdraví konkrétnych občanov, ale aj obyvateľstva ako celku, takže konať treba nielen rýchlo, ale aj kvalifikovane a adekvátne.

Je načase

Čo by skutočne pomohlo, aby bol výkon lekárskeho/zdravotníckeho povolania na Slovensku zabezpečený na potrebnej kvantitatívnej aj kvalitatívnej úrovni? Už v odporúčaniach k prognóze vývoja počtu lekárov z roku 2005 problém je multifaktoriálny, nestačí prijímať len opatrenia v oblasti vzdelávania (v tom čase s využitím eurofondov cez Operačný program Vzdelávanie) a pre zatraktívnenie pracovného prostredia v zdravotníckych zariadeniach (v tom čase modernizácia zdravotníckych zariadení s využitím eurofondov prostredníctvom Operačného programu Zdravotníctvo). Už samotné ministerstvo zdravotníctva uviedlo vo svojom vyhlásení o hľadaní riešení... Treba sa zamerať na zatraktívnenie výkonu zdravotníckych povolani na Slovensku. Záujemcovia už potom prídu sami a budú na Slovensku radi pracovať. Zrušenie finančných limitov a objednanie zdravotných výkonov namiesto finančných objemov zdravotnými poisťovňami u poskytovateľov zdravotnej starostlivosti, ktoré sa začalo uskutočňovať, je prvý krok. Zdravotnícki pracovníci mali by dostať zaplatené za prácu, ktorú vykonávajú. Zreálnenie cien poskytovaných zdravotných výkonov by mal byť druhý krok, teda aby zdravotnícki pracovníci dostali za svoju prácu zaplatené adekvátne vynaloženým prostriedkom a námahe. Optimalizácia siete poskytovateľov zdravotnej starostlivosti by malo byť ďalším opatrením uplatňovaným súčasne s ostatnými, teda napríklad aby zdravotné poisťovne nakontrahovali toľko zdravotníckych pracovníkov ambulantnej zdravotnej starostlivosti, aby sa skrátili čakacie lehoty pacientov na vyšetrenie v ambulantnej zdravotnej starostlivosti, a nie ako dosiaľ iba prerozdeľujú kmene pacientov. Tým neúnosne pracovne preťažujú existujúcich poskytovateľov.

Prišiel čas pristúpiť na financovanie timovo poskytovanej zdravotnej starostlivosti v interdisciplinárnych multiprofesionálnych tímoch, ako aj v ambulantnej zdravotnej starostlivosti v súlade s odporúčaniami Európskej komisie o integrovanej primárnej zdravotnej starostlivosti. Je čas podstatne rozvinúť segment podpory zdravia, poskytovaný kvalifikovanými zdravotníckymi pracovníkmi, aby sa v maximálnej možnej miere občan udržal v dobrom zdraví čo najdlhšie, a nielen aby sa v zdravotnej starostlivosti sanovali dôsledky. Taktiež by boli vhodné kvalifikované opatrenia v oblasti personálnej politiky, uplatňované napríklad prostredníctvom implementácie koncepcie starostlivosti o ľudské zdroje v zdravotníctve, prípadne ďalšie.

Eva SISKOVÁ

6. októbra 1938 – udalosti tohto historického podzimu idú za sebou šialenou rýchlosťou...

U Slovákov radosť a u Čechov nechut'

Martin LACKO – Foto: archív SNN

V posledných mesiacoch sme svedkami ošiaľu zvaného „Československo“. Valí sa na nás zo všetkých strán a takmer vo všetkých formách. Z vlády, tretieho sektora, kultúry, médií i bilbordov znejú ódy na štát, ktorý v dejinách už dvakrát skrachoval. Naposledy pred štvrtstoročím. Ódy na štát, v ktorom boli mnohí Slováci občanmi druhej kategórie. Napokon, v ošiaľi osláv mnohé dôležité informácie nezaznejú.

Slovenky a Slováci prijali správu o vyhlásení autonómie radosťne a s optimizmom, zdôrazňujúc oslobodenie od českej nadradenosti.

Predseda vlády Česko-Slovenska Jan SYROVÝ (v uniforme) a Jozef TISO podpisujú zákon o autonómii Slovenskej krajiny.

Vyhlasenie vzniku Slovenskej autonómie 6. 10. 1938 možno považovať za vyvrcholenie úsilia mnohých generácií národných buditeľov aj za prejav emancipácie národa a jeho celkovej vyspelosti.

Nespomienka sa fakt, že demokratická Československá republika zbedala státisíce svojich občanov a desaťtisíce ich vyhnala za oceán. Nehovorí sa, že jej čteníci postrieľali desiatky štrajkujúcich robotníkov. Nespomína sa ani to, že ČSR sa budovala prakticky ako český štát. Poprela existenciu slovenského národa. Z hľadiska jej ústavy z roku 1920 Slováci neexistovali. Štátnou ideológiou bol čechoslovakizmus. Po začiatkovej eufórii z oslobodenia z Uhorska tak slovenské elity zistili, že v tzv. oslobodenej vlasti budú musieť tvrdo bojovať o najzákladnejšie národné práva. Humanista a demokrat Masaryk veľmi rýchlo zabudol na svoj podpis na Pittsburskej dohode z mája 1918, ktorá garantovala, že „Slovensko bude mať svoju vlastnú administratívu, svoj snem a svoje súdy... Slovenčina bude úradným jazykom v škole, v úrade a vo verejnom živote vôbec...“ Zápas o naplnenie hesla autonómie vyjadrený ľudovým sloganom „Slovensko Slovákom“, ktorý v roku 1918 rozbehla Hlinkova slovenská ľudová strana (HLS), napokon trval takmer dvadsať rokov. Jeho víťazné zavŕšenie dosiahla práve 6. októbra 1938.

VIACGENERAČNÁ MÉTA

Z médií sa dnes nedozvieme ani taký základný fakt, že najmä vďaka predstaviteľom HLS Slovensko prvýkrát získalo vlastnú národnú vládu i vlastný zákonodarný snem. Splnili sa tým požiadavky slovenskej politiky, sformované v základných programových dokumentoch z polovice 19. storočia. Po žiadostiach národa slovenského z mája 1848 to bol v roku 1849 Marcový prosbopis, kde Slováci žiadali od cisára autonómne kniežatstvo v rámci monarchie. Najmä však Memorandum slovenského národa z roku 1861. Požadavko ako respektovanie národnej identity Slovákov slovenčinu, tak aj autonómiu vo forme

„Slovenského okolia“. Naplnenia tejto požiadavky sa, žiaľ, Slováci pre nepriazeň vonkajších okolností, ako aj vnútornú slabosť a rozdrobenosť dočkali až o takmer osemdesiat rokov. Až po zmene medzinárodnopolitických pomerov spôsobených Mnichovskou dohodou a po abdikácii prezidenta Beneša (5. 10.) bola štátna moc ochotná uznať existenciu slovenského národa a akceptovať samourčovací právo Slovákov. Šiesty október tak možno považovať za vyvrcholenie úsilia mnohých generácií národných buditeľov. Rovnako však aj za prejav emancipácie národa a jeho vyspelosti, za dôkaz toho, že Slováci si chcú svoje veci spravovať sami.

DRAMATICKÝ VÝVOJ

Čo vlastne spájame s týmto dátumom? V prvom rade Manifest slovenského národa, deklarujúci samourčovací právo Slovákov, požiadavku okamžitého odovzdania vládnej moci do rúk Slovákov i medzinárodnú garanciu územnej celistvosti Slovenska. Manifest prijalo vedenie HSL a jeho text okolo 10. hodiny úradujúci podpredseda HSL Jozef Tiso prečítal z balkóna Katolíckeho domu: „My Slováci ako samobytný slovenský národ, žijúci od vekov na území Slovenska, uplatňujeme si svoje samourčovací právo, a preto dovolávame sa medzinárodného zagarantovania nedeliteľnosti svojej slovenskej národnej jednoty a nami obydlenej zeme. Chceme slobodne podľa vlastnej vôle určiť svoj budúci život v plnom rozsahu, v to počítajúc aj štátnu ústrojnosť v priateľskom spožití so všetkými okolitými národmi, a tak prispieť k usporiadaniu pomerov v strednej Európe v duchu kresťanskom. (...) V duchu samourčovacieho práva žiadame okamžité prevzatie výkonnej a vládnej moci na Slovensku Slováckmi,“ čítame okrem iného v manifeste.

Udalosti sa hýbali každou hodinou. Medzitým štátprávne požiadavky HSL akceptovali aj predstavitelia SNS, agrárnej, živnostenskej, fašistickej a národnosocialistickej strany. (Komunistov a socialistov ľudáci z rokovani vylúčili.) Na tomto základe vznikol druhý kľúčový dokument 6. októbra – Žilinská dohoda. Zástupcovia piatich politických strán v nej podporili prijatie ústavného zákona o autonómii z dielne HSL, odovzdanie výkonnej moci do rúk slovenskej vlády a súčasne navrhla úradujúceho podpredsedu HSL J. Tisu za jej premiéra. Ústredná vláda v Prahe návrhy prijala. Premiér Syrový už 7. 10. vymenoval J. Tisu prvým predsedom krajskej vlády, 22. 11. 1938 autonómiu Slovenska i Podkarpatskej Rusi schválil ústavným zákonom aj čs. parlament v Prahe. Politické strany sa zjednotili s HSL. Inými slovami, HSL sa stala jedinou vládnuou stranou.

DOBOVÉ PRAMENE

Ako boli vďaka šiesteho októbra prijaté v národe? Zalistujme v dôležitých dobových prameňoch, v obecných či školských kronikách miest. Trebárs v pamätnej knihe Senice čítame: „Radostná zpráva o zrodení sa autonómie Slovenska rozletela sa na vlnách elektriny do každého kúta Slovenska, aj za hranice, a zavaly na domoch po celom Slovensku prvé slovenské autonomistické zástavy s dvojítm križom Cyrila a Metoda. Celé Slovensko hlučné bolo od piesni radosti, od piesni slovenskej slobody. I Senica bola hneď vyzdobená prápormi a poriadny bol ozdobenou a osvetlenou obcou mohutný sprievod za oduševneného spevu národných piesní a pri hraní pochodov sotinskou hudbou.“

Ešte jednoznačnejšie vyznela podľa kronikára situácia v Prievidzi. Demisiu prezidenta Beneša podľa neho prijala „väčšina obyvateľstva v Prievidzi s určitým uspokojením“. Prievidzskú

delegáciu na žilinských rokovaniach viedol podpredseda Národného zhromaždenia a poslanec Jozef Sivák. Kronikár doslova píše: „Správa o vyhlásení autonómie Slovenska došla do Prievidze večer o šiestej hodine. Pre nedostatok policajtov úlohu bubeníka tejto radostnej udalosti prevzal 72-ročný obecný policajt vo výslužbe Štefan Polerecký, ktorý po dlhoročnom odpočinku spružuje svoje sily na obnovenie jeho radostnej funkcie, a keďže je už starý a veľmi krátkozraký s nedostatočným hlasovým fondom, preto úlohu hlásateľa prevzal nadšený študent mladý autonomista Ladislav Leporis, ktorý nešetril hlasom pri zvestovaní tejto udalosti. Ľud plesal, svoje domy ozdobil zástavami a tancoval v nadšení.“

Dav prievádzkych deklarantov sa zhromaždil pred mestským domom na námestí, kde sa mu večer prihovril podpredseda Národného zhromaždenia Jozef Sivák, ktorý zhromaždených informoval o udalostiach 6. októbra, pričom „ľud spieval a volal na slávu Siváka a Tisa“.

HISTORICKÝ VÝZNAM

Historická udalosť našla výraznú ozvenu i v Trnave, kde sa konalo v piatok 7. októbra manifestačné zhromaždenie pred mestským domom. „Všetci rečníci ocenili historický význam dňa a vzdali hold nedávno zosnulému A. Hlinkovi, ktorý bol prvým bojovníkom za autonómiu Slovenska.“

Manifestácia v Trnave bola však výnimočná tým, že sa tu objavili prvé protizidovské výtržnosti a rozbíjanie výkladov židovských obchodov. Na udržovanie poriadku na celom Slovensku – v mestách i dedinách, zriadili Slovenské národné výbory – v Trnave 12. októbra.

V Piešťanoch bolo tiež radostne i rušno zároveň. Správu o žilinských udalostiach doniesli tunajší občania, ktorí boli v Žiline pri vyhlásení tejto

deklarácie, a rýchle sa rozšírili po mestečku.

„Autonomisticky citiace občianstvo ozdobyuje svoje domy zástavami. Večer po ružencovej pobožnosti, z obecnstva – kde je značne zastúpená i mládež – organizuje František Bielek, obecný účtovník, sprievod, ktorý z radosti nad vydobytou autonómiou spieva slovenské piesne a volá na slávu predstaviteľov slovenského národa. Pochoduje sa ulicami na námestie Komenského pred obecný dom, kde František Bielek krátko prehovorí o význame dňa, o radosti, ktorá zavíta k národu slovenskému a zaspieva sa slovenská hymna Hej, Slováci.“

Priamou odozvou na pohyb v uliciach bolo však nariadenie vojenskej pohotovosti miestnej posádky, takže sprievod sprevádzali vojenské a četnícke hliadky, a onedlho ho úradne rozpuštili...

ZO STRÁNOK KRONIK

O nadšení obyvateľstva hovorí aj kronika Nového Mesta nad Váhom. „Na druhý deň po priznaní autonómie, a to dňa 8. októbra 1938, konala sa oslava slovenskej slobody pred mestským domom. Na tejto bolo prítomné i vojsko, keďže funkcionári HLS tak od posádkového veliteľstva žiadali. V zápale nadšenia rečnil Štefan Geržo, okresný predseda HLS, a Dr. Karol Schnabel, okr. náčelník. Nadšenie, volanie slávy tak starších, ako i mladších nemalo konca.“ Ľudia tu vraj smelšie vystupovali proti Čechom, ktorých panovanie cítili dvadsať rokov alebo trpeli od nich posmešky pre svoje národné presvedčenie.

Podobne v Považskej Bystrici. Mestská kronika zaznamenala, že obyvateľstvo mestečka bolo 6. októbra 1938 „vo veľmi veľkom počte prítomné v Žiline pri vyhlásení národného manifestu, ktorého obsah prijalo s nadšením a tešilo sa uskutočneniu dávnych túžob, za ktoré naši občania tak často a draho platili svojou slobodou“.

Povznesenie nastalo aj na strednom Slovensku. Kronikár Zvolena píše: „6. októbra 1938. Udalosti tohto historického podzimu idú za sebou šialenou rýchlosťou. Pádov vládnucej triedy Benešovej nastáva aj deň slobodného Slovenska. (...) Dojem v meste našom bol jedinečný. U Slovákov radosť a u Čechov nechut'." V krátkom čase na každom dome viala slovenská zástava. Na mestskom dome bola prvý raz vyvesená aj autonomistická vlajka. Naopak, štátne vlajky ČSR boli vraj miestami strhované.

Na druhý deň, 7. októbra, sa na námestí v Zvolene zišiel obrovský dav, podľa kroniky štyri až päť tisíc ľudí. Dav si vypočul „prvých zvestovateľov žilinskej dohody. Prehovoril dp. poslanec A. Šalát, prof. Pavol Németh a Dr. Zoltán Finka. Prejav boli krásne, za samostatné Slovensko, za nový život na Slovensku. Ľud jásal a radosť bola neopísateľná“.

V Liptovskom Svätom Mikuláši bola podľa kronikárskych zápisov autonomistická manifestácia o čosi neskôr – 30. októbra 1938. „Najprv išiel mestom sprievod Hlinkovej gardy a občianstva na čele s hudbou autonomistov z Bobrovca. K zástupu, ktorý sa zhromaždil pred okresným domom, prehovoril najprv správca r.-kat. ľud. školy Eugen Guzikiewicz a za ním správca evanjelickej ľud. školy Jozef Macko. Oba vyzdvihovali význam a zásluhy o národ oboch našich veľkých mŕtvych, Andreja Hlinku a Martina Rázusa. Priečelie okresného domu bolo dekorované slovenskými a autonomistickými zástavami a osvetlené reflektormi,“ zaznamenala kronika.

„Rok 1938 bude mať pre nás taký význam ako rok 1918,“ citoval prorocké slová Andreja Hlinku z 24. marca 1938 michalovský kronikár. A sám dodal: „Október je mesiacom víťazstva Slovákov. (...) Žilinská manifestácia dňa 6. októbra 1938 znamená počiatok nového Slovenska. (...) Obyvateľstvo s nadšením vítalo zmenu režimu v nádeji, že budú odstránené krivdy páchané na národe slovenskom.“

Galéria DANUBIANA v Čunove hostí textilných výtvarníkov Dunajské krídla privinuli virtuálny vesmír

Alexander GOCZ – Foto: Danubiana

Danubiana Meulensteen Art Museum v Čunove je výstavný priestor, ktorý môžeme smelo zaradiť medzi európske unikáty. Vzniklo z iniciatívy popradského galeristu Vincenta Polakoviča a holandského zberateľa a podporovateľa umenia Gerarda Meulensteena južne od Bratislavy na polostrove pri vodnom diele Čunovo. Otvorili ho 9. septembra 2000, v roku 2011 ho zakladatelia venovali Slovenskej republike, pričom ho po rozšírení a dostavbe definitívne otvorili znovu 9. septembra 2014. Odvtedy sa v Danubiane predstavilo takmer pol stovky výstav, ktoré videlo stodvadsaťtisíc domácich a zahraničných návštevníkov. Najnovšej výstave dali jej tvorcovia názov 5. medzinárodné trienále textilu – Textile Art of Today, a potrvá od 8. septembra do 11. novembra 2018.

Keď sa povie Trienále textilu, azda si veľká časť občasných návštevníkov galérií predstaví tradičné tapisérie, artprotisy či rôzne závesné diela evokujúce látky, kde hlavnú úlohu hrajú takpovediac nite – základ textilu. Nezabúdajme však, že Danubiana vždy prináša umenie súčasné až nadčasové, provokujúce a inšpirujúce, v duchu 21. storočia multimedálne. A nie je to inak ani v tomto prípade.

PRESTÍŽNA VÝSTAVA

Textile Art of Today je medzinárodný výtvarný projekt, ktorý prezentuje súčasnú textilnú tvorbu. Od iných svetových textilných výstav sa odlišuje tým, že má päť reinštalácií vo významných galériách a návštevníci ho môžu vidieť v štyroch štátoch Európy. Ide o Slovensko, Česko, Poľsko a Maďarsko, pričom význam tohto projektu zdôrazňuje záštita ministrov kultúry krajín V4. Snahou projektu Textile Art of Today je priblížiť návštevníkom textil ako modernú, dynamickú disciplínu, ktorá prekračuje hranice klasického vnímania textilného umenia. Od vzniku podujatia medzinárodná porota udeľuje pre-

DANUBIANA Meulensteen Art Museum v Čunove obohacuje výtvarné dianie na Slovensku o prehliadky toho najlepšieho, čo sa v súčasnom modernom umení deje. Možno to povedať aj o 5. medzinárodnom trienále textilu.

stížne ocenenie pod názvom Grand prix Boženy Augustínovej, významnej česko-slovenskej umelkyne, ktorá posúvala hranice vnímania textilu ako výtvarného materiálu. Textile Art of

Today sa uskutočňuje v trojročných cykloch a aktuálne prebieha už jeho piaty ročník. Ambíciou podujatia je pripraviť prestížny a akceptovaný projekt pre zúčastnených umelcov a zároveň

atraktívnu výstavu pre návštevníkov. Na piatom ročníku Textile Art of Today sa zúčastnilo štyristo umelcov zo štyridsiatich deviatich krajín a piatich kontinentov, pričom kurátorská porota vybrala z tisíc prihlásených diel stodvadsaťjeden najlepších. Po skončení výstavy v Danubiana Meulensteen Art Museum môžu ďalšie expozície návštevníci uvidieť v Tatranskej galérii v Poprade a v Slovackem Muzeu v Uherskom Hradišti.

VIRTUÁLNY VESMÍR

Mottom budúcnosti Textile Art of Today je prepájanie textilného umenia a moderných technológií. Výstava preto prináša väčšiu interaktivnosť diel, pri ktorých sa návštevník galérie necíti anonymne, ale stáva sa súčasťou celej výstavnej expozície. Svetovú premiéru na tejto výstave má aj novinka, ktorá je pripravená špeciálne pre expozíciu v Danubiana Meulensteen Art Museum a nesie názov Virtuálny vesmír. Je to unikátna prezentácia textilných diel, pri ktorej sa návštevník teleportuje na umeleckú planétu. Tu sa ocitá v strede umeleckých diel a stáva sa spoluvtorcom tejto hry. Môže virtuálne vstúpiť do umeleckého diela a pohybovať sa v ňom. Práve na tomto prístupe vidno kus cesty, ktoré výtvarné umenie, konkrétne jeho časť zameraná na textil, prešla za posledných dvadsať rokov.

Fantázii sa skutočne medze nekladú a súčasťou vnímania umeleckého diela sa stáva nielen zrak, ale aj hmat, a dokonca čuch.

VOŇAVÉ SOCHY

Áno, aj vizuálne umenie môže voňať. Nemusi byť určené len pre oko či hmat, ale aj pre všetky ostatné zmysly. Kanadan Michel Gautier ponorí diváka do sveta svojej tvorby tak, že ho bude vnímať komplexne. Narodil sa v Afrike, kde objavoval takmer zabudnuté kmene. Potom sa vydal na ostrov Réunion v Indickom oceáne, hľadal neobjavené miesta vo Francúzsku, odkiaľ putoval po stopách amerických Indiánov, až zakotvil v mestečku Val-David v kanadskom Quebecu. Fascinovala ho najmä mystická predstava primitívnych kmeňov, podľa ktorej každá vec má svoju dušu. Neúnavne skúmal, hľadal vzájomné vzťahy, spoločné východiská. „Kultúry na rôznych kontinentoch majú čosi spoločné a oblasti, kde som žil, ma prirodzene viedli k pochopeniu vlastnej identity,“ hovorí Gautier. „Pochopil som, že zem je jedinečné miesto na život, kde sa minulosť prelína so súčasnosťou a kde všetko so všetkým súvisí.“ V spolupráci s papierňami St. Armand v Montreale vynašiel recyklovaný papier z bavlnenej vlákny a začal budovať svoj les totemov. A kde je tá vôňa? Asi pred pätnástimi rokmi začal Michel Gautier spolupracovať s Michaelom Moisseffom, ktorý má doktorát v oblasti rastlinnej biotechnológie a ktorý vytvára pre Gautierove inštalácie špeciálne vône. A ako tieto inštalácie voňajú? Môžete si ich „očucháť“, ale aj ohmatať a uvidieť na výstave Textile Art of Today v Danubiana Meulensteen Art Museum v Čunove.

Miroslav Dávid: s Malinami nastoknutými na Prstoch, Elist, Liptovský Mikuláš 2018

Láska a ulica bez zbytočných ornamentov

KNIHA TÝŽDŇA

Možno už o pár desaťročí sa v literárno-vedných štúdiách zhodnotí vplyv moderných technológií, najmä internetu a sociálnych sietí, na literatúru, osobitne na poéziu. Pravdou je, že sociálne siete začínajú byť odrazovým mostíkom pre mnohých zaujímavých autorov, medzi ktorých nesporne patrí aj Miroslav DÁVID.

Lúboštná poézia, poézia všedného dňa, surový zápis poetických aj nepoetických chvíľ v živote, provokatívna úprimnosť, starosvetská neha. Takto a azda aj mnohými ďalšími prívlastkami môžeme hodnotiť poéziu Miroslava Dávida, muža v zreľých rokoch, donedávna na poli slovenskej poézie absolútne neznámeho. Skôr ho vnímali fanúšikovia hudby, keďže textoval skupinu AC+ a ďalšie alternatívne hudobné zoskupenia, minulých pár rokov aj používateľa známej sociálnej siete, kde s razanciou sebe vlastnou chril jeden básnický text za druhým. Potom sa stavidlá otvorili, a hľa – na svete sú za dva roky hneď tri básnické zbierky. Zbierka s Malinami nastoknutými na Prstoch je rovnako ako dve predošlé doslova nabitá básňami. Typicky Dávidovsky, bez zvláštneho členenia, vyrúti sa na čitateľa takmer stoštyridsať básní, ktoré by inému autorovi postačili na dve zbierky.

A o čom autor píše? Na prvý pohľad najmä o láske vo všetkých podobách. Láske romantickej, nešťastnej, ale aj brutálne telesnej či cynickej. Cez večne polarizujúci vzťah muža aj ženy však Dávid ukazuje ako v telesnom či citovom zrkadle aj spoločnosť okolo. Lahostajnú, požívачnú, cynickú, ale i romantickú až to dverami plieska. Vlastne, všetky básne sú akoby z ulice a pre ulicu. Nijaké vznešené poetické ozdôbky, filozofické traktáty či postmoderné experimenty. „Nebavia ma objednané key / iba so mnou keď si / A povieš, ako vždy medzi riadkami / Že sa chceš hneď milovať / Na záchode hoci...“ píše Dávid v básni Nie som kaviarský typ. Nie, autor skutočne nie je kaviarský typ, no nielen preto tieto básne určite stoja za pozornosť.

(mab)

MEDAILÓN

Vzhľadom na dejinné peripetie, ktorými Slovensko prešlo za posledné desaťročia, musíme zapíňať biele miesta v našej histórii. Napríklad obdobie od roku 1945 až po november 1989 a s tým spojené dve vlny emigrácie ostávajú ešte v mnohom nezmapované. Medzi historikov, ktorí sa venujú práve našej exilovej literatúre, patrí aj prof. Jozef RYDLO.

Jozef Rydlo sa narodil 20. septembra 1948 v Ružomberku. Po maturite na Strednej priemyselnej škole strojníckej (1967) študoval v rokoch 1967 – 1968

Pátrač vo vodách mocou zavretých

archivníctvo na Filozofickej fakulte UK v Bratislave Po vstupe vojsk Varšavskej zmluvy emigroval a v rokoch 1968 až 1971 študoval literatúru a filozofiu na univerzite v Padove, dva roky pomocné vedy historické na Vatikánskej paleograficko-diplomatickej škole a knihovníctvo na Vatikánskej škole pre knižné vedy. Do roku 1991 pôsobil ako editor, vedeckovýskumný pracovník a stredoškolský pedagóg vo švajčiarskom Lausanne a následne sa vrátil do vlasti. V rokoch 1993 – 1996 bol pracovníkom Slovenskej národnej knižnice v Martine a od roku 1996 Univerzitnej knižnice v Bratislave. Okrem toho Jozef Rydlo vydával štvrťročník pre slovenskú kultúru Most. Neskôr vstúpil do politiky a od roku 2006 bol jedno volebné obdobie poslancom NR SR za stranu SNS. Vo svojej literárnohistorickej činnosti sa zaoberá problematikou slovenskej exilovej literatúry a jej osobností, akými boli J. C. Hronský, A. Žarnov, R. Dilong a ďalší. Zostavil antológiu veršov slovenských básnikov Dvadsiaty prvý (1993), v ktorej boli reflektované augustové udalosti roku 1968. Jozef Rydlo má na svojom autorskom konte množstvo štúdií biografii a odborných článkov, ktoré vyšli u nás aj v zahraničí, je aj naďalej publicisticky a vedecky činný. Nedávno oslávil prof. Jozef Rydlo okrúhle jubileum sedemdesiat rokov. V mene redakcie SNN mu srdečne blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Už je to tak, slávny orchestr Radostné melódie zanikol. Ako sa to mohlo stať? Pýtajú sa milovníci jeho skvelej hudby. Neostáva nám len rekonštruovať celú udalosť zo zápisov Adalberta Piwného, hráča na triangel. Orchester Radostné melódie bol široko-daleko preslávený ako vysoko profesionálne hudobné teleso z malebnej krajiny Piškvórie. Nedá sa tvrdiť, že všetci hráči, ktorí v ňom boli angažovaní, patrili medzi virtuózov. Našli sa tam vynikajúci hudobníci, ale aj takí priemernejší fidlikanti, lenže všetci napospol ovládali noty. Jedného pekného dňa však do

orchestra pribudol nejaký čudný človečik. Nielenže nevedel na nič hrať, on nevedel ani slovo po piškvorsky. Poneviera sa po skúšobni a väčšinou vyspával

a potom ďalší... Samozrejme, z orchestra museli odísť dvaja huslisti a jeden hráč na fagot. Na úrovni hudobnej produkcie sa to spočiatku neodrazilo, len

dzalo. Niektorí boli odídení, aby v zjazdovom autobuse bolo miesto pre príšlecov, iní odišli dobrovoľne, keďže na skúškach sa začali strácať desiate, ba

síce naučil hrať na bubon, ale bubnoval, kedy sa mu chcelo, lebo nepoznal noty. Kedysi úspešné koncerty boli minulosťou, a keďže honoráre sa stále delili aj pomedzi neznámych, ale o to požadovanejších ľudkov, pozostali muzikanti začali trieť biedu. Napokon majiteľ orchestra vyhlásil krach. Veď kto by stál o bandu čudných ľudkov, ktorí ani neovládali pišvorčinu, a zopár predčasne zostarnutých uťahaných muzikantov, ktorí už ani hrať nevládali. Orchester teda zanikol. Muzikanti odišli do invalidných dôchodkov a čudní ľudkovia sa rozbehli po okolí. Hovorí sa, že skúšajú nastúpiť do orchestrov susedných krajín.

Marek DANKO

Správa o zániku orchestra Radostné melódie

vo futráli od basy. Pravda, ak nejedol, prípadne nevykonával následnú potrebu. Kde však zarúčene nechýbal, bolo vyplácanie výplaty každého desiateho. Vtedy ožil a dral sa dopredu natrčajúcu ruku a nezrozumiteľnou hatlaninou sa dožadoval peniažkov. Ostatní hudobníci to viac-menej mlčky trpeli až do okamihu, kým nepribudol ďalší taký človečik

pri výplatách pribudol zopár ďalších natrčených rúk, ktoré nijaký hudobný nástroj nikdy nedržali. Hráčov sa začalo zmocňovať akési čudné tušenie a v orchestri stúpalo napätie. Stúpalo však aj počet čudesných ľudkov, ktorí sa objavovali bohvie skade a zavšívavali slávne hudobné teleso čoraz viac. A čoraz viac pôvodných hudobníkov aj odchá-

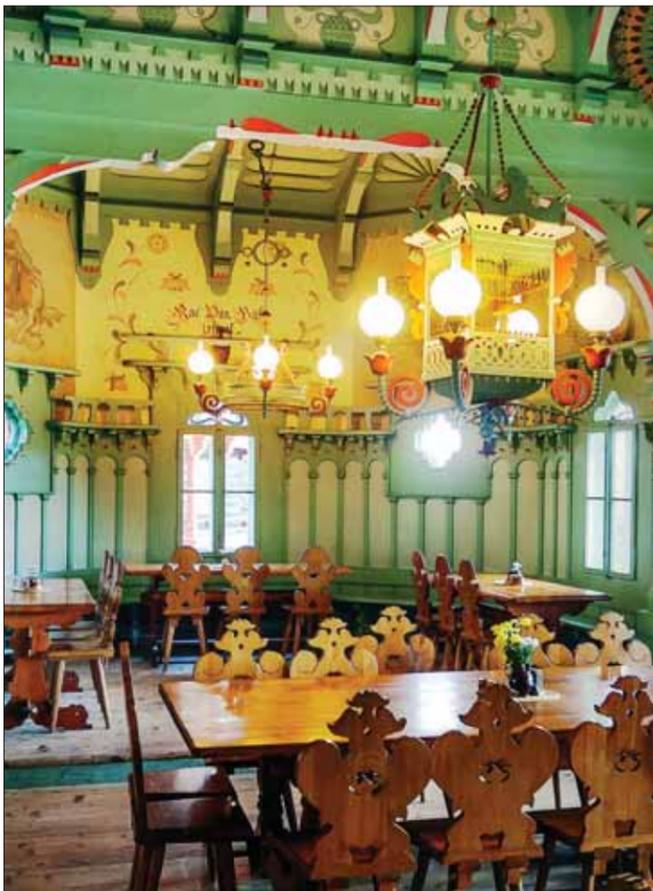
zli olovranť. Dokonca viac ráz zmizol prvému huslistovi aj slák, ktorý sa našiel v neďalekej záložni. Záhadní ľudkovia just v ten deň voľačo oslavovali a urobili si malú hostinu. Piškvorské noviny začali uverejňovať články o kríze v ich slávnom orchestri. Nepomohla ani výmena dirigenta a po nej ďalšia. Jeden z privandrovalcov sa

Skalica žila spomienkovými podujatiami na architekta Dušana Samuela JURKOVIČA

Básnik dreva a jeho architekturná

Emil SEMANCO – Foto: archív autora

Mesto Skalica s tamojším Záhorským múzeom pripravili 20. septembra tohto roka ďalší diel cyklu Putovanie skalickou históriou, ktorý tentoraz venovali spomienke na architekta Dušana Samuela JURKOVIČA pri príležitosti jeho sto päťdesiateho výročia narodenia. Po úvodných príhovoroch primátora mesta Ing. Ludovíta Baráta a architektov vnučky Ing. Kataríny Salayovej-Jurkovičovej premietli film PhDr. Eduarda Moceka Básnik dreva Dušan Jurkovič a účastníkom podujatia ponúkli aj ďalšie príspevky s obrazovou prezentáciou: Brezová pod Bradlom, miesto mladosti a posledného odpočinku architekta a Mohyla M. R. Štefánika v Brezovej pod Bradlom od PhDr. Matúša Valihoru; Jurkovičove Luhačovice a Slovenská buda v Luhačovicach od PhDr. Blanky Petrákovéj; Dušan Jurkovič a Skalica od riaditeľky Záhorského múzea PhDr. Viery Drahošovej. V kultúrnom programe vystúpila Kopaničiarska muzika Martina Janšta z Košarísk.

Architekt Dušan JURKOVIČ dovedol svoju tvorivú metódu inšpirovanú ľudovým staviteľstvom do dokonalosti aj pri stvárnení interiérov. Právom ho označujú za veľikána ľudovosti.

Jurkovičova Mohyla na Bradle

Vojský cintorín Rotunda v Haliči

Spolkový dom tvorí dominantu Skalice

Znevažovaný a posmechovaný Noe na svojej arche zachránil tvorstvo pre ďalší život na zemi po potope. O architektovi Dušanovi Samovi Jurkovičovi hovorili, že sa pri jeho narodení zišli vedmy či tie isté sudičky ako pri kolíske slávneho Leonarda da Vinciho. Ja ho však vidím na arche slovenskej architektúry. A, paradoxne, mohla by ňou byť aj bradlianska Mohyla, pričom tento rodák z Turej Lúky na Myjave, kde prišiel na svet pred stopäťdesiatimi rokmi, zanechal svoje architektonické desatoro nasledovníkom v mnohých ďalších stavbách, plánoch a pamätníkoch – zväčša nenásledovaných, neuskutočnených aj nikdy nepostavených...

■ VYHŇA NÁRODOVECTVA

Nie na zelenej lúke, ale v špeciálnej dielni či vyhni slovenského národovectva, obohatenej o svojský génus loci myjavských kopanic, pre ktoré je príznačná tvorivosť, aktivita a pozitívny prístup k životu, sa sformoval tento umelec, tvorca osobitej kultúry a mnohostranného diela, ale aj urbanistický vizionár, ktorý už pred vyše storočím chcel vdýchnuť dušu dunajskému nábrežiu i prírodnej rezervácii vo Vysokých Tatrách!

Narodil sa v roku 1868. Jurkovičove myjavské korene, národne uvedomelá rodina a jej tradície ho formovali a ovplyvňovali celý život. Starý otec Samuel Jurkovič, notár a učiteľ v Sobotišti, založil Gazdovský spolok, prvé úverové družstvo v Európe, a bol priekopník ochotníckeho divadla. Otec Juraj Jurkovič bol na Myjave notár a v meruómských rokoch sa zúčastnil ako dobrovoľník na Slovenskom povstaní v hurbanovských oddieloch. Celkom prirodzene nechýba v menoslove zakladateľov

Maticie slovenskej. Otcova sestra Anna sa zvyčajne spája s ochotníckym divadlom ako prvá ženská herečka a tiež ako manželka Jozefa Miloslava Hurbana. Svetozár Hurban Vajanský bol teda architektovm bratrancom...

Keď mal malý Samo päť rokov, rodina sa prisťahovala do Brezovej pod Bradlom, kde neskôr chodil do evanjelickej cirkevnej školy. V rokoch 1878 – 1884 sa učil v maďarskej meštianskej škole v Šamoríne a nižšom gymnáziu v Šoprone...

S týmto dedičstvom a s touto výstavou, v ktorej sa podľa životopiscov spojila romantická citovosť s prakticky zameranou racionalitou, prišiel Dušan Jurkovič v roku 1884 na viedenskú Staatsgewerbeschule, ktorú viedol profesor Camillo Sitte, a počas piatich rokov štúdia na tejto vyššej priemyselnej škole nadobudol odborné vzdelanie, ktoré po absolútoriu mohol ponúknuť staviteľovi Michalovi Urbánkovi vo Vsetíne, kde ho v ďalších rokoch v architektonickom názore naplno formoval moravský a český národný pátos. Vytvoril tu množstvo pôvabných secesných budov, kaplniek, rozhľadní, hotelov a chát. Zapájanie etnografických prvkov pôsobí na súčasníka nostalgicky a romanticky, ale v čase vzniku to však boli stavby s priam osudovým obrazom vzbury a boja za slobodu.

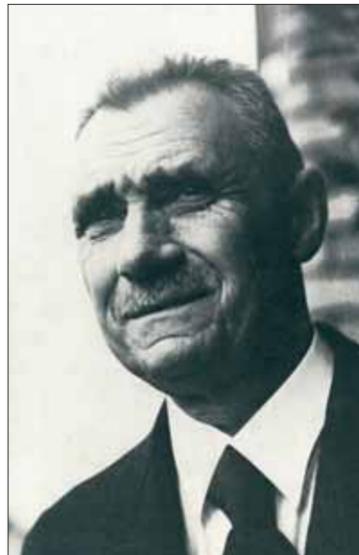
■ DREVO A KRÍŽE

Obrozenie architektúry v duchu modernistických koncepcií Jurkovič spočiatku chápal ako návrat k prvotným zdrojom ľudového staviteľstva, ktoré vždy citlivo zohľadňovalo charakter lokality i stavebnej úlohy. Také sú Jurkovičove prvé stavby na Radhošti, v kúpeľných Luhačovicach, letovisko na Rezku, chata Peklo pri

Náchode, ale aj Spolkový dom v Skalici z roku 1904, ktorý patrí medzi najzaujímavejšie stavby v tomto meste. Jeho fasádu zdobí mozaika od Mikoláša Aleša. Dvorana (divadelná sála), vyzdobená na opone a stenách malbami Joža Úprku a Antoša Frolku, bola svojho času najväčšou u nás. Stále je centrom skalickej kultúry, hrajú sa tu divadlá, usporadávajú koncerty, výstavy. Je tu aj expozícia Záhorského múzea a Galéria Júliusa Koreszku.

Jurkovičova tvorivá dráha, vychádzajúca zo zázemia stredo-európskej stavebno-remeselnej tradície, sa vinie cez vyše pol storočia vývinu architektúry, od historizmov cez oslobodenú formu secesie, geometrizmus až k sociálnemu zmyslu architektúry, keď sa ochotne a so zaujatím zúčastňoval na riešení vážnych spoločenských potrieb, ako bol urbanizmus a regulácia výstavby miest, nedostatok bytov, sociálnych a zdravotníckych zariadení, ako je trebárs Kochovo sanatórium v Bratislave (1929 – 1930) a technicky náročné stanice lanovky na Lomnický štít, ktorá bola v čase výstavby koncom tridsiatych rokov svetový unikát!

V roku 1913 sa Jurkovič stal majiteľom tehelne v Trnave a postupne opúšťa romantické českomoravské „luhy a háje“. Zaujalo ho projektovanie a produkcia štandardizovaných montovaných domov a škôl, čo mu neskôr umožnilo venovať sa architektúre len ako poslaniu a projektovaniu takých stavieb, ako boli pamätníky obetiam prvej svetovej vojny a cintoríny. Jeho profesionalitu zdobí epiteton básnik dreva – poetické pomenovanie však môžeme rozšíriť aj na kameň, pokiaľ z tvorivej biografie Dušana Jurkoviča nechceme vynechať smutnú kapitolu prvej svetovej vojny, keď bol

Architekt Dušan JURKOVIČ považujeme za zakladateľa modernej slovenskej architektúry, aj keď inšpiráciu hľadal a nachádzal v ľudovom staviteľstve a jeho tvarosloví.

v rakúsko-uhorskej armáde umeleckým vedúcim v Oddelení pre stavbu cintorínov na haličskom fronte. Podľa jeho projektov tu väčšinou ruskí zajatci postavili tridsaťjeden pohrebisk a jednu kaplnku, ktoré doteraz udivujú svojím zvláštnym tvaroslovím a nostalgickou atmosférou. Z kameňa, z blokov spišského travertínu je aj jeho najznámejšie dielo – mohyla na Bradle!

Ešte ako mladému novinárovi mi hlbší pohľad na tieto rané Jurkovičove diela sprostredkoval pred vyše štyridsiatimi rokmi odborný pracovník Vojenského historického múzea vo Svidníku Petrohradčan Igor Slepcev, ktorý sa dlhé roky venoval mapovaniu vojenských cintorínov na našom území i v poľskej západnej Haliči, kde prebiehali ukrutné boje s množstvom padlých.

■ MOHYLA NA BRADLE

Len čo sa Dušan Jurkovič dozvedel o leteckej havárii zo 4. mája 1919 v Ivanke pri Dunaji, rozhodol sa „pochovať priateľa Štefánika na Bradle“. O päť dní ho spoločne s talianskymi letcami Aggintim, Merlinom a Mancinellim-Scottim, ktorí zahynuli spolu s ním, pochovali na temene tohto dominantného kopca v Myjavskej pahorkatine medzi Brezovou pod Bradlom a Košariskami. Na pohrebe sa zúčastnilo tridsaťtisíc ľudí. Jurkovič v spomienkach uviedol, že „z pohrebnej výzdoby vytryskli už vtedy prvé obrysy dnešnej mohyly“. Ale cesta k jej postaveniu nebola ani krátká, ani jednoduchá. Prvý návrh predstavil v roku 1920, ale základný kameň po viacerých variantných „zlačujúcich“ projektoch slávnostne položili 4. mája 1924. Výstavba sa uskutočnila počas dvadsiatich dní od 11. júla 1927 do 20. septembra 1928.

V roku 1968 Mohyly vyhlásili za národnú kultúrnu pamiatku a v roku 2009 ju zapísali do zoznamu Európskeho kultúrneho dedičstva.

V tomto roku, keď si pripomíname storočnicu skončenia prvej svetovej vojny, sme tieto Jurkovičove memorálne stavby viackrát na stránkach SNN spomínali, predstavili ich dobovými fotografiami, ba ukázali sme aj ich súčasných stav.

■ VELIKÁN LUDOVOSTI

Ako zaznelo aj počas aktuálnej skalickej spomienkovej akcie, Dušan Samo Jurkovič sa stal „básnikom dreva“ práve pre slovensky poetickú prácu s drevom. Je považovaný za zakladateľa modernej slovenskej architektúry, pričom inšpiráciu hľadal v ľudovom staviteľstve a jeho tvarosloví.

Jan Tesař, dôverný znalec o Jurkovičovi, tvrdí, že „ako tvorca sa stáva pokračovateľom samotného Stvoriteľa“. Vari najdokonalejším vyjadrením tejto myšlienky je práve Mohyla na Bradle, ktorú vztýčil na mieste posledného odpočinku generála M. R. Štefánika a jeho troch talianskych druhov. Stvoriteľsky ňou modeluje terén, sugestívne dotvára horské svahy a dvíha ťarchu zeme k nebesiam!

„A čo urobí tvorca, robotník Pánov, keď výtvoru prírody či úctyhodnému dielu predkov viditeľne čosi chýba k dokonalosti?“ pýta sa Jan Tesař. Možno sa uchýli k fikcii... K takej, akou boli projekty na pamätníky Kollára, Hurbana, Vajanského, Hviezdoslava, Šafárika, Kukučina, Holubyho, Šuleka, Björnsona, Makovického... Všetky neuskutočnené! Návrh na umiestnenie Univerzity Komenského v Bratislave, rekonštrukcia Oravského a Zvolenského zámku, zámku v Štiavniku... Tiež nerealizované. Vypracovanie koncepcie ochrany prírody a v rámci nej založenie prírodnej rezervácie v Tatrách. Veľkorýsý plán na vybudovanie dunajského nábrežia. Fikcia. Len fikcia! Namiesto toho vznikli s neporovnateľne väčším vkladom síl a prostriedkov ohavné pamiatky kapitalizmu, byrokratizmu, socializmu i postkomunizmu...

■ ZABUDNUTÝ GÉNIUS

Dušan Jurkovič svojou mnohostrannosťou naplnil predstavu modernistov o architektovi ako organizátorovi a tvorovi nového života. Po roku 1920 sa aktívne venoval aj mnohým nearchitektonickým funkciám. Bol generálny predseda – prvý starosta Umeleckej besedy slovenskej (1921), tiež predseda Spoločnosti Slovenského vlastivedného múzea (1924) a zároveň spoluzakladateľ Slovenského národného múzea v Bratislave, spoluzakladal a od začiatku viedol aj Školu umeleckých remesiel (1929)...

Nedá mi ako súčasnému starostovi UBS nespomenúť stále krivdou spreádzaný, nedoriešený a skoro kriminálny prípad budovy Umeleckej besedy slovenskej, postavenej na dunajskom nábreží v roku 1926 zo zbierok a darov jej členov, ku ktorej tí, čo sa držia jej a Jurkovičovo odkazu, nemajú po „nežnej revolúcii“ (aj keď sa v podstate odohrávala pod jej strechou) vinou ministerských čachrov nijaké právo. K jej základom pridal Jurkovič túto myšlienku: „V umení a jeho rozkvetu odráža sa život každého národa a každého času. I my začali sme klást základy k budove, ktorú sami nedostaviame a ktorej ukončenia – koruny – nielen dočkať, ale ani tušiť nemôžeme.“ Veru, netušil, čo všetko – najmä koľko nekolegiálnosti, ale aj jarmočných a kramárskych plytčín sa pod jej strechu nasťahuje!

Preto na záver ešte jednu analógiu s Jurkovičovou mohylou...

Tvorca štátu, vojak, zahynul v plameňoch pri vstupe na jeho územie. Spoluvorca kultúry, ktorá vytvorila tento štát, sa dočkal slobody, aby sa vzápätí stal obeťou nezmyselných byrokratických šikanovaní, zlomyseľnosti, obyčajnej hlúposti pri všetkých svojich kultúrnych, urbanistických a sociálnych iniciatívach, ba i vlastných architektonických dielach. Geniálny tvorca, ktorý desaťročia sršal spoločenskou aktivitou, sa čím ďalej tým viac stával autorom tvorby pre seba. Klasik dotvárania prostredia vytváral ideálne projekty pozbavené všetkého kontextu, lebo vedel, alebo aspoň tušil, že sa nijaké prostredie a ani prostriedky na ich realizáciu aj tak nenájdu. Vyznávač bytostnej organickej tvorivej sily nakoniec projektuje len náhrobky, aby ho v jednom z mála realizovaných nakoniec pochovali. To všetko ešte za režimu, ktorý sa ho dovoľával ako svojho oficiálneho umelca. Len potom prišli režimy, ktoré sa usilovali na neho zabudnúť...

Prejav predsedu MS na oslavách 170. výročia prvej Slovenskej národnej rady v Myjave

Prioritou, spoločnou úlohou je výchova novej elity národa

Marián GEŠPER, predseda Matice slovenskej – Foto: Ján SEMAN

Prijatie Žiadostí slovenského národa, vznik úplne prvej Slovenskej národnej rady a vypuknutie Slovenského povstania v roku 1848 sú udalosti zásadného dejinného významu. Možno s odvahou konštatovať, že bez nich by Slovensko ani Slovenská republika, ako ju poznáme dnes, neexistovala.

Na oslavách 170. výročia prvej Slovenskej národnej rady v Myjave dôstojné miesto patrilo i Matici slovenskej, ktorá nielenže prispela k celkovej dôstojnej atmosfére podujatia, ale jej vedenie tu prednieslo aj zásadný referát s víziou budúcej orientácie ustanovizne, vlasteneckých spolok i celej spoločnosti.

Rovnako bez Slovenskej národnej rady a dobrovoľníckych výprav si len ťažko môžeme predstaviť výročia, ktoré oslavujeme práve v roku 2018, teda v roku magických osmičiek. A to najmä sté výročie vzniku Československej republiky a oslobodenia sa od rakúsko-uhorskej tyranie, päťdesiate výročie prijatia zákona o federácii v roku 1968 a najmä dvadsiate piate výročie vzniku súčasnej a demokratickej Slovenskej republiky.

Neúnavný slovenský pochod k našej štátnej samostatnosti sa začal práve v roku 1848, to je jej pomyselný rodný list. Pred sto sedemdesiatimi rokmi stála naša národná a politická reprezentácia na pomyselných dejinnej križovatke. Bolo potrebné sa nielen správne rozhodnúť, ale aj konať. Práve rok 1848 ukázal vyspelosť našej národnej reprezentácie vedenéj Štúrom a Hurbanom, ktorí svojim

dôsledným demokratickým programom prebehli svoju dobu a v rozhodujúcej chvíli nezáváhal. A to aj napriek tomu, že Slovenská národná rada mala iba veľmi slabú materiálnu podporu. Slovensko v rámci monarchie v tom čase nemalo ani formálnu právnú a teritoriálnu subjektivitu. Nedalo sa to porovnať s tým, čím disponovala maďarská košútovská vláda, ktorá sa mohla plne oprieť o štátny aparát a rozpočet vtedajšieho Uhorska. O to viac vyniká správnosť ideí a morálne odhodlanie štúrovskej generácie.

Rok 1848 súčasne ukázal, že myšlienka slovenskej vzájomnosti nie je len teóriou, ale má praktický význam. Nesmieme zabudnúť na pomoc predstaviteľov chorvátskeho, českého a srbského národného hnutia, ktorí nezištne podporili slovenskú revolúciu, ako aj na dobro-

voľníkov z radov slovanských národov, ktorí sa pridali k slovenským povstalcem.

Dnes sa stretávame s tendenciou umelo stavať proti sebe národnú a občiansku spoločnosť. No zabúda sa, že korene občianskej spoloč-

DOKUMENT

nosti sú v národnej spoločnosti. Rovnako základy parlamentarizmu, ústavných práv a demokracie vychádzajú z národného hnutia a národnej spoločnosti. Týchto základov sa nemôžeme za žiadnu cenu vzdať a musíme ich práve v dnešnej dobe nekompromisne brániť podobne ako národovci v roku 1848.

My maticiári môžeme byť oprávnené hrdí, že jeden z výdobytkov slovenskej revolúcie bol vznik našej najstaršej národnej a kultúrnej usta-

novizne Matice slovenskej pred sto päťdesiatimi rokmi, pri ktorej založení stáli mnohí predstavitelia národného hnutia z roku 1848.

Odkaz vyhlásenia neodvislosti, teda nezávislosti Slovenska od Uhorska prvou SNR je stále aktuálny. Aj preto, že „slovenskú neodvislosť“ sme vyhlásili Slováci sami za seba a nespojili sme ju so žiadnym iným národom. Súčasne nás núti práve v tejto zložitej dobe, v akej sa Európa, ale aj svet nachádzajú, neúnavne pracovať na podchytení novej mladej vlasteneckej generácie, ktorá bude pripravená dôsledne brániť naše národnostné záujmy. Podobne ako to bolo v roku 1848, 1918, 1938, 1968 a 1993. Práve výchova novej národnej elity, ktorá ponese národnú štafetu ako pred sto sedemdesiatimi rokmi, by mala byť našou spoločnou a prioritnou úlohou.

Od donačnej listiny panovníka Ondreja II. po radostnú súčasnosť

Oslávil významné výročie, ako sa patrí

Text a foto: Lubica VOZÁROVÁ-STRÁŽAYOVÁ

Malebná malokarpatská obec Viničné oslávila v týchto dňoch 810. výročie prvej písomnej zmienky na donačnej listine Ondreja II. Na oslavách v národnom duchu nechýbali ukážky historických fotografií a miestnych krojov. Slávnostne ich otvoril pôsobivý sprievod k starostovi obce, plný pestrofarebných krojov, na čele s vozom v dobovom štýle. Tóny slovenských ľudových piesní chytili za srdce každého, je v nich predsa kus života našich predkov. Svoje čaro malo tiež ekumenické požehnanie úrody.

Dlhoročný starosta obce Štefan Lenghart pri tejto príležitosti povedal: „Pre tých, ktorí sme sa tu narodili

Na oslavách významného výročia obce Viničné malo svoje miesto ekumenické požehnanie úrody aj bohatý kultúrny program s účinkovaním folklórnych telies.

a žijeme tu celý život, sa stala naša obec naším celým svetom. A sú tu aj tí, ktorí sa do našej obce prisťahovali.

Spolu tvoríme prostredie, v ktorom žijeme, budujeme si svoje domovy, vychovávame deti. Záleží na nás, či

nájdem dohodu a spoluprácu, spoločný záujem, vzájomnú solidaritu, čo sú podmienky potrebné na ďalší rozvoj obce. Svojím predchodcom ďakujeme za to, čo pre nás vybudovali a čo nám zanechali.“

Hovorené slovo vzápätí striedal ľudový tanec a spev, dobrá nálada panovala medzi dospelými i deťmi, tie sa tešili z rýchlokurzu vyšívania, kde si okrem zručností a trpezlivosti osvojovali bohaté slovenské ornamenty. V pestrom programe viedli domáce folklórne súbory, Tancujúce slniečko a Viničiar, ktoré každým svojím vystúpením zdvihli náladu v Spoločenskom dome. Deti z Tancujúceho slniečka boli pri príležitosti osláv odmenené za úspešnú reprezentáciu obce v tanečnej súťaži Folklorňa jar Juraja Jánošíka, ktorú organizuje Marina – Klub žien Slovenskej národnej strany v spolupráci s Maticou slovenskou. Prvý ročník priniesol tanečníkom z Viničného víťazstvo v okresnom i krajskom kole.

Pre básnika čarokrásna a pre maliara plná farieb

Maticiári z Rybníka na výlete v Terchovej

Text a foto: Jozef ŠTEFANOVIČ

Miestny odbor Matice slovenskej v Rybníku uzavrel prvú septembrovú dekádu už tradičným dvojdným turisticko-poznávacím výletom do Terchovej, ktorá je pre turistov a cestovateľov jedinečná, pre básnika čarokrásna a pre maliara plná farieb...

Počas prvého dňa sa maticiári vybrali od Bieleho potoka cez Jánošíkove diery až do Štefanovej. Tí zdatnejší zdolali Veľký Rozsutec, aj keď im počasie značne komplikovalo cestu. Niektorí účastníci sa vybrali lanovkou na Chleb. Večer sa všetci zišli na chate vo Vyhnannej, kde ich čakala večera a spoločné posedenie. Slnecná nedeľa priala návštevu Terchovej. Prehliadka Kostola sv. Cyrila a Metoda, nád-

herného dreveného betlehema a návšteva múzea Juraja Jánošíka bola spojená s nezabudnuteľným výhľadom z rozhľadne Terchovské srdce. Práveže, neobišli terchovskú Haluškáreň, kde si pochutili na výborných bryndzových haluškách. Exkurzia pokračovala v Starej Bystřici, kde sa nachádza jedinečný Slovenský orloj, a poslednou zastávkou výletníkov bol Budatínsky zámok. Krásne slnečné

popoludnie prialo prechádzke v zámockom parku. Veď ako inak si nedeľné popoludnie v takýto deň aj predstaviť...

Rybníckí maticiári a ich priatelia prežili spolu ako jedna rodina krásne dva dni, domov sa rozchádzali spokojní a plní zážitkov. Už cestou späť spoločne uvažovali o tipoch na ďalšie výlety. Tým najbližším bude návšteva Martina v sobotu 29. septembra.

Maticiári z Rybníka na vrchole zahmleného Rozsutca

Veľkým lákadlom bola aj rozhľadňa Terchovské srdce

MATICNÉ DEPEŠE

Trnavská pocta Andrejovi Hlinkovi

Pocta Andrejovi Hlinkovi bol názov spomienkového podujatia na tohto kňaza a politika, ktoré vo štvrtok 27. septembra 2018 pri jeho pamätnej tabuli na spoločnej budove na Radlinského ulici pripravili OC Kresťansko-demokratického hnutia, Miestny odbor Matice slovenskej v Trnave a Spoločnosť Andreja Hlinku.

Týždeň vzájomnosti

Slovensko-český klub a Slovenský dom v Prahe uskutočnili od 24. do 29. septembra v českej metropole pri príležitosti stého výročia vzniku ČSR Týždeň česko-slovenskej vzájomnosti, počas ktorého v Slovenskom dome na Soukenickej ulici otvorili výstavu Romana Uhlíara Krajina žien a krajina mužov, odzneli tu koncerty zoskupenia Krása Quartet a Pražského komorného orchestra, verše Dany Podrackej a Ladislava Šimona počas Literárneho večera Na slovo s básňami, uskutočnilo sa premietanie a beseda s tvorcom aj producentkou filmu Balthory Jurajom Jakubiskom a Deanou Horváthovou a podujatie vyvrcholilo sobotňajším Dňom Prešovského samosprávneho kraja s Mariánskou akadémiou, pontifikálnou svätou omšou a ľudovou veselicoú.

Matica pozýva

Historický odbor Matice slovenskej pozýva záujemcov do matičných priestorov na Grösslingovej ulici (Liga pasáž) v Bratislave v stredu 3. októbra o 15. hodine na Rozhovory o histórii: Slovenská národná rada a Slovenský snem v politických koncepciách Slovákov a vo štvrtok 1. 10. na vedeckú konferenciu Slovenský autonomizmus ako historický fenomén v priestoroch NR SR v areáli Bratislavského hradu pri Mikulášskej bráne o 8.30 hodine. Na konferenciu treba do 5. 10. 2018 nahlásiť účasť na mail: natalia.rolkova@gmail.com.

Seminár o autonómii

Ústav dejín kresťanstva a MO MS v Žiline pripravujú v sobotu 6. októbra, v deň osemdesiateho výročia vyhlásenia autonómie Slovenska, v Gymnázium sv. Františka z Asissí na Ulici J. M. Hurbana v Žiline spomienkový seminár. Program sa začne o 10. hodine klade-ním vencov pri pamätnej tabuli na túto pre Slovákov významnú udalosť a po otvorení seminára odznejú referáty I. Mrvu (Štátoprávne snahy Slovákov do roku 1938) a M. Lacka (6. október 1938 – jeho význam a odraz v spoločnosti).

Party v 21. storočí

Nemýľte si party s partami. Tie prvé, neraz bujaré zábavky, nám zovšednievajú, tie druhé kedysi zdobili Slovenky v jedinečných životných situáciách. Práve tieto unikátne a originálne ozdoby vynachádzavo naťotené a umelecky výtvarne dotvorené predstavuje najnovšia výstava v Tatranskej galérii v Poprade do 21. októbra, ktorá je príťažlivým spoločným projektom fotografov L. Saba a Z. Sénašiovej, maliarky Sarah I. Avni a etnologickej K. Chabrečekovej.

Pripravil Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Vo víre udalostí sa ocitáme zoči-voči dejom, ktoré si pripomíname, aby sa zachovala naša národná pamäť. K takým patria nezmazateľne aj udalosti meruósmeho roka 1848, keď sa 16. septembra vo Viedni ustanovila Slovenská národná rada pod vedením Jozefa Miloslava Hurbana. Vzápätí sa 19. septembra v dome vdovy Anny Kolényovej v Myjave konalo prvé zasadnutie tohto orgánu, ktorý po opakovanom nesplnení Žiadostí slovenského národa vypovedal poslušnosť uhorskej vláde. Nasledovalo ozbrojené vystúpenie dobrovoľníkov, hurbanovcov vedené z podbradiľského a myjavského kraja.

Od srdca k srdciam

Bolo čťou zúčastniť sa na slávnosti v Myjave, ktorá bola venovaná sto sedemdesiatemu výročiu tejto dejinnej udalosti Slovákov. Účastníci sa zišli na malom priestranstve pri skromnom dome pri pamätníku, kde sa konala slávnosť. Zazneli príhovory predsedu NR SR Andreja Danka, ministerky kultúry SR Ľubice Laššákovéj, predsedu Matice slovenskej Mariána Gešpera aj Pavla Halabrána, primátora v súčasnosti dvanásťtisícovej Myjavy.

Slovenská štátna hymna, kladenie vencov, matičná hymna, ako i vojenská čestná stráž – súčasnosť, a tiež aj hurbanovci súčinne vytvorili nádhernú spomienkovú atmosféru na počesť dejov a hrdinov slávnej stránky slovenskej histórie. Vládni predstavitelia si prezreli expozíciu národných rád v dome Anny Kolényovej, zatiaľ čo na nádvorí pokračovala fabulácia dejinného príbehu hlavného predstaviteľa Jozefa Miloslava Hurbana.

Matičiar, ktorí pricestovali zo Zemplína, Šariša, Spiša, spod Tatier, prežili spoločné stretnutie do neskorej hodiny, pričom prostredie umožňovalo poseďovať si i zaspievať pri ohnisku. Ľudové piesne od heligonkárov – Dušana Pribulu, Dušana Šoltýsa, Igora Krela a dominantného speváka Janka Kalistu zneli dlho do mesačnej noci a spojili nás tak, ako len dokáže spájať rodná pieseň. Vyvrcholením matičného pobytu v podbradiľskom kraji bol spoločný výstup na bradiľskú Mohylu pod štátnymi vlajkami a vlajkami Matice slovenskej, kde sme vzdali hold generálovi M. R. Štefánikovi. Mária Murdzíková predniesla báseň Martina Braxatorisa Sládkoviča Na Bradle a od srdca k srdciam sa príhovoriť predsedu Matice slovenskej Marián Gešper. Zdôraznil myšlienku, aby sme sa my matičiari usilovali o poznanie svojej minulosti a svojich najvzácnejších osobností, ktoré prehĺbia naše národné sebavedomie. V Štefánikovom rodisku v Košariskách sme si pri pamätníku uvedomili, z akých skromných podmienok sa zrodil náš generál, ktorý sa vzniesol vysoko a vyrástol na osobnosť európskeho významu, ale pritom ostal verný Slovensku.

Ludmila HREHORČÁKOVÁ

OPRAVA

V SNN 38 – 39 sme v rozhovore týždňa s Kvetoslavou KOTRBOVOU omylom uviedli jej nesprávny akademický titul. Nie je docentka medicíny ale doktorka filozofie – PhDr. Za chybu sa K. Kotrbovej aj čitateľom ospravedlňujeme.

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
tasr.

Tóny heligonok pozývali na Spiš po dvadsiaty raz na Kojšovskú heligónku

Matičiar pripravili vydarené slávnosti

Rastislav ZACHER – Foto: Ladislav SLOVINSKÝ

V nádhernom kúte Spiša pod Kojšovskou hoľou sa v minulých dňoch udiali dve zaujímavé kultúrne udalosti, ba smelo ich možno nazvať počiny. Pod vedením miestneho odboru MS a jeho predsedníčky Rozálie Juríkovej sa tu uskutočnil už dvadsiaty ročník nesúťažnej prehliadky sólistov heligonkárov Kojšovská heligónka, ktorú miestni organizátori pripravujú na počesť chýrneho muzikanta Štefana Ševčíka z Kojšova. Vzácnymi účinkujúcimi na slávnostnom galaprograme boli nielen samotní súťažiaci heligonkári z celého Slovenska, ale aj Dievčenská spevácka skupina z Katedry etnológie a folkloristiky FF UKF v Nitre.

Ojedinelý medzník v histórii Kojšovskej heligónky si mohli v minulých dňoch pripomenúť jej organizátori, ktorým sa podarilo úspešne zavŕšiť dvadsiaty ročník, takže prítomnosť vedenia MS na tomto podujatí a ocenenia príčinlivým matičiarom boli prirodzenou súčasťou slávnostného programu.

Jubilejný ročník prehliadky v rodisku známeho režiséra Juraja Jakubiska obohatila aj fotografická výstava z histórie podujatia a výstava ľudových krojov, ktorými sa obec pýšila oddávna, keďže popri banickej tradícii a drevorubačstve bola v minulosti známa aj výrobou domáceho plátna a výšivkami tunajších žien. Občania Kojšova zároveň oslávili i šesťstôpadesiate výročie založenia obce. Na záver trojdňového programu si na ekumenickej slávnosti pri kríži na

Kojšovskej holi pripomenuli 1155. výročie príchodu sv. Cyrila a sv. Metoda k našim predkom a ich misiu, ktorá priniesla aj uznanie staroslovenčiny za bohoslužobný jazyk, čo sa stalo pred 1150 rokmi. S vďakou si na duchovnej slávnosti, na ktorej sa zúčastnili zástupcovia a predstavení evanjelickej, gréckokatolíckej, pravoslávnej a rímskokatolíckej cirkvi z obcí pod Kojšovskou hoľou, pripomenuli aj pätnásť výročie postavenia kríža. Obidve vydarené podujatia, ktoré

sa mohli uskutočniť aj vďaka podpore Matice slovenskej, D MS v Spišskej Novej Vsi a obce Kojšov, navštívili veľký počet účastníkov, za čo si ich organizátori zaslužia uznanie. Vyzdvihnúť treba aj kojšovskú účasť predsedu MS Mariána Gešpera a riaditeľa D MS v Spišskej Novej Vsi Rastislava Zachera, ktorí i ďakovnými listami a matičnými publikáciami ocenili všetkých tých, ktorí sa akýmkoľvek spôsobom podieľali na predošlých úspešných ročníkoch Kojšovskej heligónky.

Výstava svadobných krojov z matičnej Šatnice

Čo to za veselie vo Vrútkach

Text a foto: Veronika MATUŠKOVÁ

Svadobné ľudové kroje zo Šatnice Matice slovenskej zaujali počas septembra na výstave v Kultúrnej sále Kriváň vo Vrútkach nielen budúce nevesty a ženichov, ale aj širokú verejnosť. Vizualne pestrú výstavu sa podarilo uskutočniť vďaka finančnej podpore Matice slovenskej, Fondu na podporu umenia a Žilinského samosprávneho kraja.

„Výstava pozostáva z fotografií svadobných ľudových odevov s prezentáciou šiestnástich párov svadobných odevov z oblastí Turiec, Terchová, Suchá Hora, Zákamenná, Oščadnica, Važec, Liptovské Sliache, Ždiar, Veľký Lipník, Šariš, Kojšov, Polomka, Podkonice, Detva, Bzovík, Viničné a Piešťany. Inštaláciu svadobných krojov dopĺňajú drevené figuríny z ro-

joch Dačov Lom, Hontianske Nemce, Dvorníky, Suchá Hora, Dolný Liptov, Čataj a Hlboké,“ predstavila výstavný zámber vedúca Šatnice MS a kurátorka výstavy Milada Špalková. Za projektom stojí Matica slovenská v spolupráci s mestom Vrútky, Turčianskym kultúrnym strediskom v Martine a so Združením turčianskych muzikantov. Šatnica Matice slovenskej, dnes Poži-

Svadobné kroje na výstave vo Vrútkach

čovňa krojov a kostýmov MS, vybudovala počas svojej dlhoročnej existencie fond Národopisnej šatnice s veľkou kultúrnou a spoločenskou hodnotou. Vo svojom depozite má vyše sedemsto mužských, sedemsto ženských a dve-sto detských krojov. „Pre záujem verejnosti i celoročne aktuálnu tému svadby by sme radi výstavu Čo to za veselie predstavili aj na západnom a východnom Slovensku, ideálne v Bratislave a Košiciach. Verím, že sa nám budúci rok podarí získať na to prostriedky i partnerov,“ dodala M. Špalková.

Dni ochotníckeho divadla vo Zvolenskej Slatine

(mh) – Foto: archív SNN

Po tretíkrát sa bude konať v dňoch 14. až 21. októbra 2018 divadelný festival ochotníckych divadiel vo Zvolenskej Slatine. V stredu 17. októbra sa predstaví DOS Pilindoš z Očovej s hrou Jožko Púčik a jeho kariéra a v piatok 19. októbra Medzibrodské kočovné divadlo, ktoré uvedie hru Jánošík. Festi-

POZVÁNKA

val bude spomienkou na sté výročie prvého po slovensky hraného divadla v obci. Preto ochotníkom budú patriť obe nedele. Na nedeľu 14. októbra pripravili premiéru divadelnej hry, o ktorej nám prezradila režisérka Zuzana Kokavcová. „Vychádzali sme z dobového dokumentu, kde je zaznamenané, že na prelome rozpadu rakúsko-uhorskej monarchie už v zime v roku 1918 miestni kňazi zorganizovali slatin-

skú mládež a nacvičili s ňou prvé slovenské divadlo Sirota. Keď som začala pátrať po tejto hre, zistila som, že dielo existuje. V národnom divadelnom ústave v Bratislave som si ho vypožičala a prepracovala. Budete vidieť známe tváre, ale aj úplne nových hercov. Veľmi ma teší, že pozvanie hrať prijali Barbora Václavíková, Janka Kurnasová a Igor

Lietava ml. Pre divákov bude spestrením predstavenia aj to, že prvé dejstvo prečítam presne tak, ako ho autorka Marina Oľga Horváthová napísala. Chceme ukázať, ako sa dakedy nacvičovalo divadlo.“ Na záver festivalu po dlhom čase naši ochotníci zreprizujú úspešnú divadelnú hru Čas smutný prežalostný z autorského pera Štefana Jombíka. Tento ročník bude spojený i s folklórom, keďže FSK Slatina si pripomína desať rokov od obnovenia svojej činnosti. Celovečerný program v sobotu 20. októbra pripraví naši folkloristi a ich hosť FSK z Hrušova. Ďalším výročím, ktoré si matičiari chcú pripomenúť, je pätnásť rokov od obnovenia Miestneho odboru MS a osemdesiat rokov od jeho založenia. Na celý festival si budete môcť zakúpiť vstupenky v predpredaji na obecnom úrade od 24. 9. do 10. 10., cena jednej vstupenky je štyri eurá.

PRIPOMÍNAME SI

6. októbra

– osemdesiat rokov, čo výkonný výbor Hlinkovej slovenskej ľudovej strany vyhlásil v roku 1938 autonómiu Slovenska a za ministerského predsedu autonómnej vlády navrhol Dr. Jozefa Tisa; bol to ďalší krok k získaniu vlastnej štátnosti v marci 1939

7. októbra

– pred sto piatimi rokmi zomrel aktívny osvetový pracovník a bibliograf Ľudovít Vladimír Rizner (1849 – 1913)

– prvá slovenská autonómna vláda začala v roku 1938 pracovať v zložení: premiér a minister vnútra J. Tiso, minister financií, verejných prác a poľnohospodárstva P. Teplanský, minister spravodlivosti a zdravotníctva F. Durčanský, školstva M. Černák a dopravy J. Lichner

– dvadsať rokov od smrti skladateľa Jozefa Malovca (1933 – 1998), zakladateľa elektroakustickej hudby na Slovensku

8. októbra

– pred deväťdesiatimi rokmi (1923) sa narodil nestor slovenskej matematiky akademik univ. prof. RNDr. Ján Jakubík, DrSc., nositeľ Radu Ľudovíta Štúra I. triedy, rozlúčil sa s nami pred tromi rokmi vo veku deväťdesiatdva rokov

9. októbra

– pred sto dvadsiatimi rokmi sa narodil fotograf Ján Halaša (1893 – 1981), autor obrázkového zemapisu Liptova, nádherných výtvarných kolekcií zo života ľudí na Orave, v Liptove a Turci

– v ten deň umrel profesor Dionýz Štúr (1827 – 1893), priekopník darvinizmu v Rakúsko-Uhorsku, zakladajúci člen Matice slovenskej, riaditeľ Ríšskeho geologického ústavu vo Viedni, významný európsky geológ, zoopaleontológ a fytopaleontológ; jeho meno nesie ústredný slovenský geologický ústav

10. októbra

– v roku 1938 nemecká armáda obsadila Petržalku a slovenské územie na pravom brehu Dunaja; 80. výročie

– pätnásť rokov od smrti vynikajúceho maliara a ilustrátora profesora Karola Ondreičku (1944 – 2003)

11. októbra

– pred sto štyridsiatimi rokmi sa v Stupave narodil ľudový keramikár, vynikajúci fajansový sochár Ferdiš Kostka (1878 – 1961), ktorý ako prvý slovenský výtvarník dostal v roku 1946 titul Národný umelec; veľkú časť jeho tvorby reprezentuje Múzeum F. Kostku v Stupave

12. októbra

– osemdesiatpäť rokov by oslávil významný slovenský detský chirurg prof. MUDr. Ján Šiman (1933 – 2008); vykonal prvú transplantáciu srdca na dieťaťu u nás, aj prvú transplantáciu detskej pečene, svetový ohlas malo oddelenie siamských dvojčiat Andrejky a Lucie...

– desať rokov od smrti husľového virtuóza Jána Berkého-Mrenicu (1939 – 2008), dlhoročného primáša ľudovej kapely SLUK-u, zakladateľa čarovného súboru Diabolské husle, jeho život a tvorbu obsiahla kniha Mág z Očovej z vydavateľstva Perfekt

(jč)